

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

1 KASIM 1965

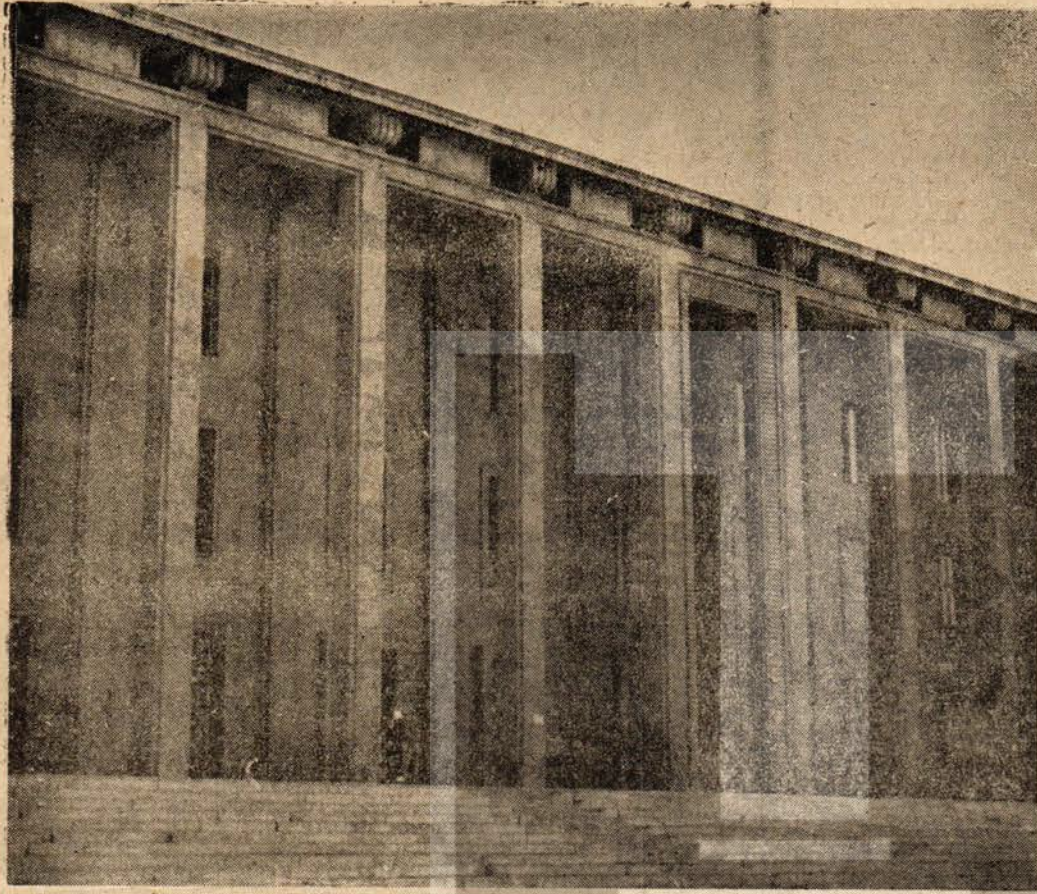
Sayı : 278

100 Kuruş

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BIBER
Koleksiyonu

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

PLÂNLAMA
SEÇİMLER
ÖĞRETİM
N A T O
BİRLEŞMİŞ
MİLLETLER
RODEZYA
M. ERTUĞRUL
OLAYI
İNGİLTERE

**MECLİS AÇILIRKEN
A. P. HÜKÜMETİ**

SENDİKALAR-POLİTİKA-TÜRK-İŞ

SEÇİM SONUÇLARININ YORUMLARI

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

A.P. nin 10 Ekim seçimleri sonunda kazandığı başarı, bazı çevrelerce «A.P. nin Zaferi» ve «C.H.P. nin Hezmeti» olarak nitelendirilmiş, bazı çevrelerce ise A.P. nin bu başarısını «politikasızlığın başarısı», «zahiri bir çoğunluğun başarısı» olarak adlandırılmıştır. A. P. nin iktidarı konusunda basında çıkan yorumları bir kenara bırakarak, seçim sonuçları hakkında parti yetkilileri ile bazı kimselerin yorumlarını özetlemeği daha yerinde buluyoruz.

C.H.P. AÇISINDAN SEÇİMLER :

C.H.P. Milletvekili Coşkun Kırca, «Sosyal Devlet ilkesinin gereklerini her alanda hiçe sayan bir Politikayı Türk halkına teklif eden A.P.' nin başarısında (politikasızlığın başarısında); «bu memleketi Ortaçağdan kurtarmak isteyenlerin karşısında türlü sebeplerle direnenlerin», «din istismarının etkisinin», «toprak sahiplerinin ve sanayi — daha çok — ticarete dayanan burjuvazinin» payları olduğuna işaretler. «C.H.P. nin oy kaybının aşağı yukarı yarısı da bu yüzdendir. Ancak, bu oyların CHP de kalmasına çalışmak dahi boş bir çaba idi.» diyerek, bu olayın «Türkiyenin karşılaştığı kalkınma ve reform sorunlarının demokratik rejim için çözülmesiyeceği ya da çözümlenmesinin büyük zaman kaybına yol açacağı yolundaki düşünceleri» aydın sınıfta kuvvetlendireceğini ifade etmektedir. «D.P., iktidarının gerçek niteliğinin halk yığınları tarafından yeteri kadar anlaşılmasından düşürülmüş olmasının, geçmiş devir özlemine bu yığınlar da yaşamaya devam etmiş, ister istemez önemli bir rolü olduğunu» işaret eden Coşkun Kırca, CHP. nin oylarından bir kısmının TİP. e kaymış olmasını, CHP. nin iktidara gelmemesinin sebeplerinden biri göstererek, CHP. nin, «en kısa zamanda doktrinini daha uyumlu bir hale getirmesiyle ve bu doktrinle gelişme halinde olan tereddütlerden, gecikmelerden ve yuvanlıklardan kurtulmasıyla» ileriki seçimlerde iktidara gelme bile bugün elde ettiği sonucu çok üstünde bir sonuç alabileceğini ifade ile, «Bugün Türk politikasının anahtarı yine CHP. nin elindedir. Türkiye'de pek çok şey CHP. nin tutumuna bağlı kalmaktadır. CHP. bugün, bu yaşında görülmemiş bir ileri fikir seviyesine ulaşmış liderinin etrafında tam dayanışma içinde harekete devam etmek zorunluğu ile karşı karşıya olduğu kadar; cephelerin böylesine ayrıldığı bir memlekette, sırf yurt gerçeklerine dayanan, devletçi, halkçı, sosyal adaletçi ve reformcu gidisini daha da açıklığı ve uyuma kavuşturmak zorundadır.», «CHP. ne bedbinlik yakışmaz. Bu memlekette, iktidarda veya muhalefette son söz daima Türk Milletinin sağduyusunun temsilcisi CHP. ne ait olmalıdır. Unutmamak gerekirdi ki bu memlekette İstiklâl Savaşı'nı da, Atatürk Devrimlerini de, demokratik rejimi de, aslında bir azınlık başarmıştır. Bu azınlık, azınlığı çoğunluk haline çevirecek güce de maliktir.» diye yazısına son vermektedir.

A.P. AÇISINDAN SEÇİMLER :

A.P. Milletvekili olan Prof. Aydın Yalçın, 10 Ekim seçimlerinde AP. nin aldığı oy nisbetlerini 1950 ve 1954 yıllarında D.P. nin aldığı oy nisbetleri ile mukayese ederek, «1946 yılında başlayan halk hareketi, bizim sosyal ve siyasi tarihimizde, kitlelerin, devlet idaresine katılma ve kendi hayatına hakim olma kararını ifade eder. Bu hareketin liderlerini, şu veya bu taraflarını tenkid edebilirsiniz, fakat 1946 da başlayan hareketi küçümsiyemezsiniz. Medeni milletlerin ve Batı dünyasının oluşuna Fransız İnkılabı ne ise, bizim tarihimizde de 1946 yılında başlayan hareket odur.» demektedir. Tanzimattan buyana gelişen sosyal evrimin tesiri ile «Türk sosyal tarihinde ilk defa olarak temeli halkın hür iradesi ve gönüllü iştirakine dayanan sivil bir idare» kurulduğuna işaretler. 1960 yılındaki hareketin, halk tarafından endişe ile takip edildiğini, bu hareketin halk idaresine karşı yapılmadığını anlatma çabalarının halkı ikna edememesinin 1946 yılından evvelki devri hatırlattığını, CHP. nin tehditlerinin «halk için eski kara günlerin geri gelmesi diye kabul» edildiğini ifade ile, «Darbe tehditleri, ordu müdahalesini davet etmeyi ima eden şantajlar, Türk milletinin iradesini yeniden bilemiştir. Yurdun her tarafında iştirak ettiğimiz mitinglerde vatandaşın en çok ilgilendiren ve hassasiyetini bileyen nokta «Millî Hakimiyet» mücadelesi olmuştur. Olaylara bu tarihi perspektif içinde baktığımız zaman, CHP. nin Türkiye için gerilik ifade eden AP. nin ise ilerilik, ümit ve iyimserlik ifade eden bir siyasi platform içinde seçim mücadelesi verdiğini iddia etmek daha kolay olur.» diyen Aydın Yalçın, aslında AP. nin «statükonun aynen muhafazasını değil bunun süratle değişmesini arzu eden insanların toplandığı» bir teşekkül olduğunu, Seçimlere «reformcu» iddiasıyla giren CHP. nin ise, «Türkiyede en katı muhafazakârlığın esiri durumunda» da olduğunu söyleyen yazar bu yazısında sadece AP. ile CHP. yi ele almakta diğer partilerden söz açmamaktadır. Dış Politika bakımından da AP. nin tutumunu ele alan Aydın Yalçın, Atatürkçülük hakkında CHP. yi yererek yazısını şöyle bitirmektedir : «CHP. ve Marksistlerin, yabancı düşmanı ve Batı aleyhtarı bir şövenizme kaçışlarına mukabil, AP. ölçülü ve medeni bir milliyetçilik geleceğini temsil etmiştir. Ap. kanaatimizce 1965 Türkiyesinde ilerichiliğin, Atatürkçülüğün, tağsız edilmemiş örneğine sadık kalan tek teşekküldür. Aslında çürümüş bir sakız halinde, tazelini, orijinalliğini yitirmiş, iskolastik bir hal almış CHP. li Marksist «Atatürkçülük» anlayışı, gerçek Atatürkçülüğü tanınamaz hale sokmuştur. Adalet Partisinin bu yeni zaferi, yaşı kırkı geçmi-

yen Adalet Partisi içindeki Atatürkçü kuşağın, bir zaferi olarak karşılanmalıdır. 10 Ekim seçimi. Batılı, hürriyetçi ve halkçı bir dünya görüşü olan Gerçek Atatürkçülüğün bir seçimi olarak selâmlanmalıdır.»

TİP AÇISINDAN SEÇİMLER :

TİP Milletvekili Prof. Sadun Eren, TİP. nin 270 binin üstünde aldığı oyla 15 kişiyi Meclise sokmasının, 10 Ekim seçimlerinin en önemli yanı olduğunu, kaydederek, «reformlara karşı ve yabancı özel sermayeden yana olduğunu açık açık söyleyen Adalet Partisinin, % 53 gibi tek başına hükümet kurmasına imkân veren bir çoğunluk kazanmış olması» nin bu seçimlerin diğer önemli yanı olduğunu işaretler. Bunun halkımızın «sağ'ı seçtiği anlamını taşımadığını, 1961 seçimleriyle bu seçimleri mukayese ederek, seçime iştirakleri ve artan seçmen sayılarını karşılaştırarak, «Adalet Partisinin % 53 olarak görünen çoğunluğu, bütün seçmenler hesaba katılınca, % 33. e düşmektedir.» demektedir. Prof. Eren yazısına eklediği ve bu hesabı doğrulayan oyların dağılışı tablosundan çıkardığı ikinci husus ise, «Adalet Partisi ve ona benzer partilerin (YTP ve MP.) toplam oylarının, iki seçim arasında, artmak şöyle dursun azalmış» olduğunu, bu partilerin 1961 seçimlerinde 6,3 milyon oylarına karşılık bu seçimlerde ancak 5,8 milyon oy aldıklarını, yani bu partilere oy veren seçmenlerde bir azalma olduğunu ifade ederek, olamın CHP. ye olduğunu, CHP. nin bir milyon oy kaybettiğini (bir milyon CHP. li seçmenin oy kullanmadığını) söyleyerek, «iki seçim arasında hem «sağ» hem «orta» gerilemiş, fakat «ortanın» gerilemesi DAHA HIZLI OLDUGU için, «Sağ» zahiri bir üstünlük sağlamıştır.» sonucuna varmakta ve yazısını şöyle bitirmektedir : «10 Ekim seçimleri, memleket meselelerinin bütün çıplaklığı ile ortaya konulduğu ve yepyeni çözüm yollarının da gösterildiği bir kampanyadan sonra yapılmıştır. Halkımızın büyük bir kısmı bu durum karşısında şaşırıp ve oyunu kime, TİP. e mi yoksa CHP. ye mi, vereceği hususunda tereddüte düşmüş ve sandık başına gitmemiştir. Bunun sonucu olarak sağ partiler, kendileri de gerilemiş olmalarına rağmen, zahiri bir çoğunluk elde etmişlerdir. Özellikle Adalet Partisi idarecilerinin bu gerçeği bilmesinde fayda vardır. Çünkü başarısız olacağı muhakkak bulunan icraatlarının kendilerini hırçınlığa ve faul yapmağa sevketmemesinde bu bilginin büyük rolü olabilir.»

YABANCI GÖZÜYLE SEÇİMLER :

Le Monde'un Türkiye Muhabiri Julien Le MOYNE, Türk seçimleri hakkında kaleme aldığı yazısında AP. nin ve CHP. nin durumlarını teker teker inceleyerek AP. nin bu başarısını, «seçmen kütlesinin bir partiye olan sadakati» ne bağlamakta, «Seçmenlerin yüzde 56 sının, kendilerini Demokrat Parti'nin varisleri olarak tanıyanları, iktidara getirmek istediklerini» nin müşahade edildiğini, D.P. devrinde kendi menfaatlerinin her bakımdan iyi olduğunu bilen köylülerin «eski günler iyi idi.» düşüncesiyle köylülerin, «işte bu günlerin tekrar gelmesi için, Adalet Partisine oy» verdiklerini ifade ederek, yabancı gözlemcilerin seçim hakkındaki ikinci intibalarının ise «gittikçe şuurlaşan ve gelişmek arzusu duyan bir köylü kütlesinin ümitlerini temsil eden AP. nin tek başına iktidara gelmekle yüklenildiği sorumluluğun büyük olduğuna işaret eden yazar, «Köylünün inkâr kabul etmez gelişmesi şu kanaati vermektedir ki, hayal kırıklığına uğraması halinde, bunun sonuçlarını çok oldı olacağını» söyleyerek, CHP. nin durumu hakkında : CHP. nin eskiden beri köylüye yakınlık göstermediğini bildiğini, Halk Partisinin bu seçimlerde esas oylarını, şehirlerde ve diğer çevrelerde, iktidar sürulerince hayal kırıklığına uğrattıkları kimselerden kaybettiklerini, «CHP. nin birçok eski dostları» nin, bu partinin, «reformcu niteliğine» artık güven beslemediklerini, bu seçimlerde Halk Partisinin büyük kaybının oya katılmayanlardan doğduğunu, bu oy kullanmayan çekimserlerin Demirel'in tarafları olmadığını bildiğini, Çekimserlerin oy vermemekle «Adalet Partisine «karşı» olmaktan ziyade «razı» olmak gibi bir sonuç yaratmış» olduklarını yazmaktadır. Devletten yardım görmediği halde, kamu oyunu cezbetmekten ziyade sarsmak politikasını takip eden TİP. in, 15 milletvekilini Meclise sokmasının, «Türkiye için önemli bir olay» olduğunu kaydetmekte, «Türkiyede Parlamenter sosyalizmin ortaya çıkması, seçmenlerin çoğunluğunun Meclise daha ziyade «sağcı» diye nitelenen adayları seçtiği bir zamana rastlamaktadır. Bu itibarla, önümüzdeki yasama döneminde, Türk Meclisi çok canlı olacak ve muhakkakki hiçbir mesele kenarda bırakılmıyacaktır. Muhalefet Partileri yaptığı vaatler dolayısıyla büyük ümitler yaratan ve bunları yerine getirmemesi halinde büyük hayal kırıklığı ve ciddi sonuçlar yaratacak olan Adalet Partisinin bünyesinde birer iğne gibi duracaklardır.» sonucuna varmaktadır.

İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Cavit Orhan TÜTENGİL, AP. nin iktidarı alacağını daha evvelden tahmin edildiğini, fakat bu kadar sandalye alacağını hesaplanmadığını ifade ettikten sonra, «Ortanın solundaki fikirlere karşı AP. saflarında bir «oy buluşması» şeklinde nitelendirilebileceğimiz bu sağa doğru açılma olayının köklerini 1921 Türkiyesinin Birinci Büyük Millet Meclisine kadar götür» menin mümkün olduğunu, 1965 seçimlerinde Kır at'ın vatandaşın bilinç altında doğurduğu birikimlerin rol oynadığını, daha evvelki seçimlerde DP. nin varisinin

(Devamı iç sayfada)

YENİ KABİNE

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR
ONBEŞ GÜNLÜK İZAFESİZ SİYASİ İKİSAT KÜLTÜR DERGİSİ

BU SAYIDA :

Basınıımızda Onbeş Gün

BAŞYAZI

Yeni Kabine

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

Demirel'in Demeci ve Devlet Plânla-
ma Teşkilâtı

Atatürk'ün Cumhuriyeti ve Sonrası
Mahalli İdarelerimizin Yeniden Dü-
zenlenmesi

Teknik Öğretim Kampanyası
Birleşmiş Milletlerin 20 Yılı

Cahit TALAS

Nato'da Gecikmiş Reform
Sol Muhafazakârlar
Batıda Yeni Rüzgârlar
Rodezya Buhranı
Birleşmiş Milletler Günü
Muhsin Ertuğrul ve Boş Gürültüler

İNCELEMELER :

10 - 23 Ekim Panoraması

Mehmet SEYDA

Sindikalar, Politika ve Türk - İş

Alpaslan İŞIKLI

Petrol : İş Grevi ve Sendikacılığımız
Muammer AKSOY

NE DİYORLAR ?

U - Thant'ın Mesajı
Kır At'ın Zaferi

Sait DİLİK

KÜLTÜR VE SANAT :

1855 Yılında İstanbul'da Oynanmış
Bir Opera
Sillistre Kuşatması

Metin AND

Bibliyografya :

Der. : S. N. ÖZERDİM

Açıklanan Kabine'nin genel ka-
rekteri hakkında tek söylenecek şey,
çoğu tanınmamış, genç ve tecrübe e-
dilmemiş kişilerden teşekkül etmesi-
dir. Her ne kadar, Suat Hayri Ür-
güplü kabinesinde görev almış, bazı
kişiler, Yeni kabinede tekrar görev
almışlarsa da, geçmişteki
kısahizmet sürele-
rinde, kendileri hakkında bir hükme
varacak icraatları olmamıştır. Bun-
lar içinde, Kamu oyunun icraat ve
genel tutumu ile yakından ilgilendi-
ği, geçmiş kabinenin, Enerji ve Tabii
kaynaklar bakanı istisna teşkil eder.

Parti içi kuvvetler dikkate ali-
nirsa, Partinin bir çok güçlü insan-
ları, kabine dışı kalmışlardır. Çoğun-
lukla; Parti başkanına karşı olan ve
daha militan olarak tanınan kimse-
lerin kabine dışında bırakılması, ida-
ri mekanizmada huzur ve istikrarı
muhafaza etmek isteyen bir düşün-
ceye dayanıyorsa bu davranış takdir
edilebilir.

Bununla beraber, Kabine dışında
kalan ve gurupta büyük taraftarları
olduğu bilinen kişilerin, gurupta bir
opüstrüksiyon politikası güdüp güt-
meyeceklerini zaman gösterecektir.
Bu gurup, teşkilâtı tahrik ve onlar-
dan gelecek aşırı istekleri yaptırmak
için hükümet üstünde tazyik yapa-
rak, bir taraftan teşkilâta şirin gö-
rünme bir taraftan da hükümeti gu-
rup içinde yıpratıp, düşürme çabası-
na girebilirler.

Plân'ın finansmanı, başarılı tatbi-
katı, vergi ve reform meseleleri ka-
binenin ilk üstüne eğileceği işlerden-
dir. Bütçe açığının nasıl kapatılacağı,
yeni bütçenin hazırlanışı, hükümetin
Ekonomik ve sosyal politikasının ka-
rekterini ortaya koyacaktır. Bizde,
hükümet programları, bu konularda
hiçbir zaman yeterli fikir vermemiş-
tir. Bu hükümet programında
farklı olacağını beklemek fazla iyim-
serlik olur.

Vergilerin açıklanması, servet be-
yannamesi ve tasarruf bonoları gibi
konular, A.P. nin istismar ettiği ko-
nular. Bu konular da, A.P. nin ikti-
dara gelmesinde büyük gayret göste-
ren çevreler, şüphesiz iktidardan pek
çok şey beklemektedirler.

Dış politika, bu iktidarın en talih-
siz yanındır. Enerjik dış politika iste-

yen A.P. nin ilk kabinesi, Kıbrıs'ın
bugünkü durumunda nasıl bir enerji-
ye sahip olduğunu gösterecek, bol
bol imkânlarla sahip olacaktır. Nato-
da reform, nükleer güç, ortak pazar
vs. gibi pek çok ciddi ve Türkiyenin
taraf olduğu Milletlerarası meseleler
de; yeni iktidar kararlar almak du-
rumunda kalacaktır.

Yeni iktidara, ilk yüz günlük bir
deneme müddeti tanımak, demokra-
tik geleneklerdendir. Bu süre, bütün
kurumlarca iktidara tanınmalıdır. İkt-
idarın, bu derginin fikir ayrılıkları-
na rağmen başarılı olmasını diliyoruz

Yalnız şu husus söylenebilir ki,
kabine teşkilinde, parti idarecilerin-
den gelen baskıya, A.P. lideri karşı
koymuştur. Bir iki isim istisna edilir-
se, - özellikle Dışişleri Bakanı zikredi-
lebilir - Kamu oyunun hafızasında
kötü hatıraları canlandıracak isim-
lere yer verilmemesi, bu kabine teş-
kilinde, hükümet başkanına verile-
cek müsbet puandır.

A.P. genel başkanı, gerek seçim
kampanyası boyunca, gerekse kabine
teşkilinden önce, bir iş ve hizmet ka-
binesi kuracağını söylemişti. Böyle
bir kabine enerjik, teknokratlarla teş-
kil edilebilirdi. Oysa ki, bu kabine-
ye enerji yönü eksik denilemezse de,
teknokratlık yönü için pek çok şey
söylenebilir. Kabinenin bu biçim teş-
kilinde, meclis dışı kimselere vazife
verilmesine, A.P. idarecilerinin ve
gurubun karşı olduğu düşünülebilir.
Mamafih, böyle bir kabine'nin, ida-
reyle daha ahenkli, ve idareden gelen
tavsiyelere daha çok değer veren, din-
leyen bir eğilim içinde olabileceği
söylenebilir. Buda Hükümetin başa-
rılı olmasında, sağlam bir dayanak
olur.

Bugün, Hükümetin ne yapacağı
değil, ne yapabilecek güçte olduğu
tartışılabilir. Karşılaşılan ilk tehlike
enflasyondur. Mali politikayı tesbit
ve yürütmeye Maliye Bakanlığının
teknik servislerine, Merkez Bankası-
na ve devlet plânlama teşkilâtına da-
ha fazla söz hakkı tanır ve Avrupa
Ekonomik İşbirliği gibi Milletlerarası
Mali ve ekonomik kuruluşların fikir-
lerine değer verirlerse, bu tehlike at-
latılabilir.

Onbeş Günün Notları

Demirel'in Demeci ve Devlet Plânlama Teşkilatı

Başbakan Demirel seçimleri kazandıktan sonra AP. Genel başkanı olarak Milliyete özel bir demecı vermiştir. Demirel bu demecinde Devlet Plânlama Teşkilâtına da değinmiş ve «Plânlama Teşkilâtını iktisat ve maliye bilgileri ile takviye edeceğiz. Düzenlede değışiklik yapmadan mekanizmayı daha iyi işler hale getireceğiz. Bunun içinde, Teşkilâtı daha ehliyetli kişilerle genişleteceğiz» demıştır. Demirel aynı demecinde Teşkilâtın mensuplarından «bu günkü arkadaşların hepsi çalışkan ve vatanperver kimselerdir. Fakat sayıca yeterli değildirlir» şeklinde bahsetmiştir.

Önce beirteim ki Sayın Demirel'in yukardaki cümlelerinde kullandığı, «daha ehliyetli kişilerle genişleteceğiz» ve «sayıca yeterli değildirlir» sözleri birbiri ile çelişme halindedir. Bu bakımdan Sayın Demirel'in Devlet Plânlama Teşkilâtı hakkındaki beyanı çeşitli yorumlara ve uygulamalara açıktır.

Bu sebepledir ki belki, bu sözler arkasında, AP. Genel Başkanının devlet müesseselerini Partisinin Siyasal çıkarları yönünde istismar edeceğinin saklı olduğuna inananlar ya da inanmış görünenler az değildir.

Türkiyede son yıllarda çeşitli alanlarda teknisyenlerin ve yöneticilerin başarısızlıklarını Politikacıların istismarları arkasına gizlemek bir nevi alışkanlık haline gelmiştir. Şüphesiz bununla yurdumuzda Politikacıların çeşitli sorunlarımızı kendi çıkarları yönünde kötüye kullanmadıklarını söylemek istemiyoruz. Aksine böyle istismarlar çok görülmüş ve bunlar yukardaki alışkanlığın doğmasında en önemli faktörlerden birini teşkil etmiştir.

Fakat sorunlarımızın çözümündeki her başarısızlığı siyasi istismar isnatlarının arkasına gizlemek rahatlığı da kalkınmamız için en azından bu istismarlar kadar tehlikelidir.

Sayın Demirel'in yukardaki beyanları uygulamada gerçek siyasi istismarlar mı yoksa yerinde düzeltme ve düzenlemeler şeklinde mi sonuçlanacak henüz bilmiyoruz. Bunu bize yeni hükümetin icraati gösterecektir.

Fakat şurası bir gerçektir ki daha şimdiden mutlak tehlikeler beklemeye, isnatlarda bulunmaya lüzum yoktur. Hükümetli yürütecek olan yeni Adam'ın sözlerinin, Teşkilât mekanizmasını samimi bir düzeltme ve reforma tabi kılma arzusundan doğmamış olması için mutlak ortada bir sebep aramak yanlışır. Gerçekten Devlet Plânlama Teşkilâtı henüz oturmamış ve yeni kurulmuş olmasına rağmen bugün

birçok bakımlardan yeniden düzenleme, geliştirmelere muhtaç kurumlarımızdan biridir. Bu bakımdan teşkilât sayın Demirel'in açık olmyan sözlerinden anlaşılabilirliğinden ve belki de kastettiğinden daha ileri ve köklü değışim ve düzenlemeleri gerektirecek durumdadır.

Devlet Plânlama Teşkilâtının İktisadi Plânlama, Sosyal Plânlama ve Koordinasyon Daireleri olmak üzere üç bölümü vardır. Bu üç dairenin sorumluluk ve görev alanları açık bir şekilde sınırlandırılmamıştır. Üç dairenin görev ve sorumlulukları çok defa birbiri içine girmekte ve bu da Daire başkanları arasında anlaşmazlıklara ve Teşkilâtın çalışmasında büyük derecede sirtünme ve aksamalara yol açmaktadır.

Teşkilâtın yüksek kademelerine atanmaların nedense çok kere diğer bakanlık ya da kurumlardaki görevleri ile bağları ya da ilişkileri tam olarak kesilmemekte ve bu elemanlar Plânlama Teşkilâtında belirli bir süre işleri yürütmeğe memur edilmiş kişiler durumuna düşmektedirler. Bunun en önemli sakıncası şüphesiz bu kişilerde, gerekirse eski görevime ya da eski kurumuma dönebilirim, şeklinde bir düşüncenin doğmasına ve bu yüzden Plânlama Teşkilâtındaki işlerin belki gereği kadar benimsenmemesine yol açabilecek olmasıdır. Diğer bir sakınca, bu elemanların Plânlama Teşkilâtının, kendi esas kurumları ile ilişkilerinde bu kurumların etkisi altında kalabilecek olmalarıdır. Örneğin Maliye Bakanlığının Plânlama Teşkilâtını eleman bakımından besleyen ve şüphesiz bu yüzden de etkiliyen bir Bakanlık haline gelmiştir. Bu sebeple Plânlama Teşkilâtının Maliye Bakanlığının bir şubesi haline geldiğinden yakınlar çoktur.

Plân ve yıllık programlarda, makro dengelerin tesbiti ve yatırımların sektörler arasında bölünüşü bazı teorik modellere dayandırılmaktadır. Fakat bu teorik modellerin gerekli kıldığı verilerin yetersizliği ya da hiç mevcut olmaması ve modellerin uygulanmasında, çoğunluğu bu yüzden, doğan güçlüklerin bu günkü Teşkilât Kadrosu ile yenilenecek kadar çetin olması sonucu toplam yatırımların tesbiti ve sektörler arasında dağılımı gerçekte basit ve güven vermeyen metodlara dayanmaktadır.

Plân ve yıllık programların icracı dairelerce gerçekleştirilmiş uygulama durumunun izlenilmesi ise tamamen yetersiz ve ilkel metodlara dayanmakta ve bulunan uygulama oranları her zaman gerçek durumu göstermekten uzak kalmaktadır.

Şüphesiz bu aksaklıklarda Türkiye'de icracı daire ve kurumların ve idarenin yetersiz olmasının rolü büyüktür. Fakat Plânlama Teşkilâtı da bu amaçlar için elemanlarını özellikle plânlama teknikleri ve uygulamanın izlenmesi konularında yeterli derecede, bilinçli bir eğitime tabi tutmamıştır. Teşkilâta yeni alınan elemanlar, önceden tesbit edilmiş ve plânlanmış ihtiyaçlara göre hemen nazari ve tatbiki eğitime tabi tutulacakları yerde, böyle bir yetiştirme devresi geçirmeden kendilerine programların hazırlanmasında, gerekli tedbirlerin tesbitinde sorumlu görevler verilmektedir. Bunlar sonradan dış ülkelere eğitime gönderildiklerinde çok kere kendi kişisel istekleri ve programlarına göre bir eğitim görmekte ya da yalnız «görgü ve bilgilerini» artırıp gelmektedirler. Bu sebeptendir ki örneğin konulan tedbirler arasında mantığa aykırı ve bazan gülünç olanlarına rastlanmaktadır.

Kaldı ki Teşkilâta görev alan uzman, uzman yardımcısı ve araştırma asistanları arasında bir sorumluluk zinciri sağlanmış değildir. İşte bu yüzden ki yeterince eğitilmemiş yeni elemanların çalışmaları çok defa gerektiği gibi bir süzgeçten geçmeden kesinleşebilmektedir.

Devlet Plânlama Teşkilâtının bu bakımdan kendi içinde bir eğitim ve ona göre ayarlanmış bir görev plânlaması yapması zorunludur.

Diğer önemli bir husus da Devlet Plânlama Teşkilâtında uzun vadeli araştırmalara yer verilmemesidir. Gerçekten bunun için Teşkilâtın kadrosu yeterli değildir. Mevcut kadro rutin işlerden böyle araştırmalara vakit ayıramamaktadır. Esasen Teşkilât içinde uzun vadeli araştırma yapma zorunluğu her zaman kavranabilmiş ya da kabul edilebilmiş değildir. Öte yandan Teşkilâta gerçek verimli araştırmalar yapabilecek yetişmiş tecrübeli elemanlar yeter derecede mevcut değildir. Şunu da belirtelim ki Teşkilâtın kadrosu genişletilse bile bu nitelikte elemanları dışardan bulmak da kolay olmayacaktır. Teşkilâtın açtığı imtihanlarda müracaatçılar arasında bazan yeterli sayılabilecek bir eleman bile bulamadığı olmuştur.

Teşkilâtın sevk ve idare kademelerinde ve uzmanlık kadrolarında iktisatçıların azlığı ve etkili olamadıkları da dikkat çekmektedir.

Temenni edelim ki Sayın Demirel'in Devlet Plânlama Teşkilâtı hakkındaki beyanı bu gibi gerçekleri göz önünde bulundurarak yapılmış ve bu teşkilât ile ilgili olarak alınacak tedbirler bu sakıncaları giderme yönünde olsun. Yoksa tedbirler başka yönde olursa ekonomik kalkınmamız için zorunlu olan bu en önemli Kurumumuz daha da yıpratılmış ve zayıflatılmış olacak görevini yerine getiremeyecektir. Bu da uzun devrede ne yurdun ne de AP. nin çıkarına uygun düşecektir.

Atatürk'ün Cumhuriyeti ve Sonrası

Cumhuriyetin 42. yıldönümünün bütün yurtta bayramlarla kutlanması düşünceleri bu eserin en büyük yapıcısı olan Atatürk'ün ve bu eserin günümüze ulaşmaya kadar geçirdiği evrimin üzerine çevirmektedir.

Gerçekten, köhne bir imparatorluğun kalıntıları üzerinde bağımsız ve modern Türkiye Cumhuriyeti idealini gerçekleştirmek yolundaki çabaları, o ölümsüz insana kavranması güç bir büyüklük kazandırmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşunun 42. yıldönümünde 1961 de çıkarılmış yeni bir Anayasaya rağmen Türk toplumunun genel manzarası şüphe yok ki «muassır medeniyet seviyesinin üstüne çıkma» idealinden çok uzaktadır. Geri kalmış ülke olmaktan kurtulamamış, bağımsızlığımız dahi münakaşa edilir hâle gelmiştir.

1961 Anayasa'sı ile benimsenen «Sosyal devlet» ilkesi, Atatürkçü gelişmenin bir devamıdır. Büyük Atatürk'ün halkçılık ilkesinin gerektirdiği hedefler bu anayasa ile öngörülmüş olmaktadır.

Cumhuriyetin 42 yılından sonraki imtihanların baş sorumluluğunu şimdi son seçimlerde geniş bir tasvip görerek iktidara geçmiş bulunan parti yüklenmiş bulunmaktadır. Sosyal adalet ve insanca yaşama ve gelişme imkânlarının, sağlanması esasları üzerine kurulmuş ileri bir Türkiye yaratma idealini gerçekleştirmek, bu iktidarın temelinde yatan Cumhuriyet ilkelere ve onun devamı olan 27 Mayıs Anayasasının gereği olarak iktidarın, sahip-lerini bekleyen kaçınılmaz bir görevdir.

Mahalli İdarelerimizin Yeniden Düzenlenmesi

Bütün eksik ve aksak yönlerine rağmen, plânlı kalkınma dönemine girdiğimiz gündenberi birtakım yurt sorunlarını serbestçe ele alıp tartıştığımız şüphe götürmez bir gerçektir. Bu tutum değişikliğinin bir sonucu olarak birçok sosyal ve ekonomik dâvalarımız ortaya konulmuş ve çözüm yolları üzerinde fikir geliştirmeye başlanmıştır. Bu meselelerden biri de, Kalkınma Plânında öngörülen kalkınma hedeflerine bizi ulaştıracak idari mekanizmanın yeniden gözden geçirilmesi idi. Gerçekten merkezi ve mahalli idarelerimiz, günün icaplarına uydurulmadıkça kalkınmanın sağlanması kolay olmayacaktı. İki yıl kadar önce merkezi hükümet teşkilâtı üzerindeki araştırma tamamlanmış ve «Mehtap Projesi» adıyla yayınlanmıştır. Bakanlar Kurulu tarafından teşkil edilen, İdareyi ve İdarî Metotları Yeniden Düzenleme Komisyonu, bundan sonra mahalli idarelerimizin durumunu etraflı bir şekilde etüd ettirmeyi kararlaştırmış ve bu araştırma projesi de, pek yakında, Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Fehmi Yavuz tarafından tamamlanmıştır.

Bu çalışmada, mahalli idarelerimizi teşkil eden belediye, köy ve il özel idarelerinin bugünkü durumu inceleme konusu yapıldıktan sonra, plânlı kalkınma amaçlarına elverişli reorganizasyon tedbirleri teklif edilmektedir. Genel mahiyetteki teklifler arasında; mahalli idareler üzerindeki vesayet yetkisinin Bakanlar Kurulu yerine ilgili bakanlıklar tarafından kullanılması, bu yetkiyi kullanacak kuruluşlar arasında bir âhenk sağlanması, merkezin, mahalli idareler üzerindeki etkisiz kontrolünün kaldırılması, mahalli idarelerin personel meselesinin merkezi idareninkine benzer bir sisteme bağlanması ve bu personelin meslek içi yetiştirmelerinin sağlanması gibi hususlar yer almaktadır. Araştırmada varılan sonuçlara göre arazi ve bina tahrihlerinin yapılmasına şiddetle ihtiyaç vardır.

Mahalli idarelerin yeniden düzenlenmesi araştırmasının en önemli kısmı, belediyelere ayrılmıştır. Gerçekten, bugün Türkiye'de en kuvvetli mahalli idare örgütü belediyelerdir. Bu kuvvet, fonksiyonların çokluğu kadar, kamu maliyesi içinde bu idarelerin işgal etmekte oldukları yer bakımından da varittir. Araştırmada, büyük ve küçük şehir belediyeleri arasında bir ayırım yapılmakta, büyük belediyelerin görevlerinin bölge plâncılığı ilkeleri açısından alınarak yeniden tayin edilmesi, küçük belediyelerin ise toplu kalkınması içinde ele alınması teklif edilmektedir. Yeni şehirlerin, sanayi sitelerinin kurulması, şehirlerin otopark ve trafik ihtiyaçlarına öncelik verilmesi, imar plânlarının 15 yıllık perspektif içinde 5 er yıllık olarak, Kalkınma Plânı ile âhenkli bir şekilde yapılması da teklifler arasında yer almaktadır. Araştırma raporundaki tekliflerden bir kısmı da, belli büyüklük ve nitelikteki belediye işletmelerine tüzel kişilik verilmesi, İller Bankasının belediyelere işletmecilik hususunda da teknik yardımda bulunması, orta büyüklükteki belediyelerin seçilmiş başkanları yanında, teknik ve idari bilgi sahibi elemanlarla takviye edilmesi, İmar ve İşkan Bakanlığı taşra teşkilâtının öncelikle kurulması gibi hususlarla ilgilidir. Belediyelerin bugün içinde buldukları durumdan kurtulmalarını gerçekleştirebilecek en önemli teklif, belki de, arsaların fiyatlarının kontrol edilmesi ve gerekirse arsaların kamulaştırılması cihetine gidilmesi hakkındaki tekliftir. Bina ve arazi vergilerinden belediyelere ayrılan payların artırılması da, belediyelerin mali durumunu iyileştirebilecek tedbirlerdendir. Araştırmada, ayrıca belediyelerin olur olmaz zamanlarda kurulmasının uygun olmadığı, bu kurulmaların, sayım devrelerine rastlatılması gereği belirtilmektedir.

Köy idarelerine devlet gelirlerinden pay ayrılması, salmanın tavanının yükseltilmesi, köy liderleri yetiştirilmesine önem verilmesi, köyler içinde çekici merkezler teşkil edilmesi, toplum kalkınması ile ilgili yatırımlarda emanet usulünden yararlanılması, köylerle ilgili önemli tekliflerdendir. Bu araştırmanın vardığı farklı sonuçlardan biri, Köy İşleri Bakanlığının kuruluş nedenlerinin yeniden gözden

geçirilmesidir. Ayrıca, Anayasa'da yapılacak değişikliklerle, ilçelere tüzel kişilik verilmesi imkânlarının araştırılması, ilçelerin toplum kalkınması birimi olarak daha etkili bir şekilde kalkınmaya yardımcı olabilmeleri için takviye edilmeleri gereği üzerinde durulmaktadır.

Araştırma raporunda, son olarak, il özel idareleriyle ilgili tekliflere yer verilmektedir. Bunlara göre, il sayısı artık dondurulmalı, artırılmamalıdır. İl özel idarelerine lüzum olup olmadığı araştırılmalı, il özel idarelerinin mevcut strüktüründe bazı değişiklikler yapılmalıdır. Bunlara göre, il daimi komisyonları yerine, valiye bağlı bir özel idare sekreterliğinin kurulması ve il genel meclislerinin de, kaymakamlar, belediye başkanları ve her bucaktan seçilecek birer muhtardan meydana gelmesi teklif edilmektedir.

Mahalli idarelerin yeniden düzenlenmesiyle ilgili bu araştırma, şüphe yok ki, bugüne kadar Türk Mahalli İdareleri üzerinde yapılmış olan en ciddi ve bilimsel inceleme olma niteliğini taşımaktadır. Diğer yandan, bu vesileyle, devlet yönetiminde bilimsel kuruluşlarla işbirliği yapmanın da güzel bir örneği verilmiş olmaktadır. Araştırma raporunda yer alan tekliflerin ilgililerce tartışma konusu yapılması ve her halde politik karar organlarını temsil edenlerce bunlar üzerinde dikkatle durulması, uygulamaya geçişteki başarıyı arttıracaktır.

Teknik Öğretim Kampanyası

Geçtiğimiz ayın ikinci yarısında Türk eğitimi bakımından çok ilginç bir olaya tanık olduk. 14 Ekim 1965 tarihinde düzenledikleri ve ancak bazı gazetelerin üçüncü sayfelerinde yer alan basın toplantısında Teknik Öğretime inanmış bir genç grupe «Teknik Öğretimi Sevme ve Sevdirme Kampanyası» açtıklarını kamu oyuna bildirdiler. Teknik Öğretmen Okulları Öğrenci Dernekleri başkanları ve temsilcilerinin düzenledikleri bu basın toplantısında Türk eğitiminin bu kanadına yeteri kadar ilgi gösterilmemesinden yakınılmış ve yurt kalkınmasında teknik öğretimin önemi üzerinde durulmuştur. Dernek sözcüleri, orta öğretim kademesinde öğrencilerin Rusyada yüzde 75, Almanyada yüzde 67, Amerikada yüzde 50, İngilterede yüzde 55 ve Türkiyede ise sadece yüzde 13 oranında teknik öğretime yönelindiklerini ve bu düşük yüzde oranında bile çoğu zaman isteklilerin değil de akademik öğrenim alanında başarısız olduklarından son öğretim fırsatı olarak teknik öğretimin kapısını çalanların büyük bir yekün teşkil ettiğini ifade etmişlerdir.

Teknik öğretimi bu çıkmazdan kurtarmak için gösterilen bu çaba övgüye değer. Ancak, bütün iyi niyetlerine rağmen geniş bir yankı uyandırdığı kolayca iddia edilemeyecek olan bu tarzda bir kampanya ile Türk orta ve yüksek öğretiminin ana sorunlarından biri sayılan bu düğümün çözüleceği herhalde düşünülemez. Basın, radyo yoluyla ve hattâ ilgili üniversite öğ-

retim üyelerinin de katılacağı açık oturumlar düzenliyerek kampanyalarına devam edecekleri anlaşılan bu grubun su yüzüne çıkan isteklerinin esasında görüldüğünden daha ağır ve önemli olduğu ve bunun bir bakıma mavi yakalılar ve beyaz yakalılar ayırımı ile yakından ilişkili bulunduğu dikkat edilmek gerekir. Nitekim 1962 yılında hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planında da kâğıt üzerinde Teknik Öğretim kurumlarına giden öğrenci oranının 1963 yılındaki yüzde 10 değerinden 1972 yılında yüzde 24 e çıkması öngörüldüğü halde, uygulamada bunun gerçekleştirilebilmesinde önemsiz sayılamayacak güçlüklerle karşılaşılması bulunmaktadır. Teknik Öğretim kampanyası geniş ölçüde böyle bir nedenin sonucu sayılabilir. Öte yandan, Test ve Araştırma Bürosunca yürütülmüş bulunan bir araştırma Erkek Sanat Enstitüsülerinden mezun olan her yüz öğrenciden sadece sekizinin yetiştirilmiş bulunduğu meslek dalında iş hayatına atıldığını, geri kalanların türlü nedenlerle başka meslek dallarına kaydığını ortaya koymaktadır ki, böyle bir sonuç rasyonel değişikliklerinin yapılmaması halinde, türlü yollarla teknik öğretime çekilecek orta öğretim öğrencilerinin de meslekte kalmamaları sebebiyle Türkiye'nin teknik elemana duyduğu ihtiyaca cevap verebilecek bir çözüm olarak görünmemektedir. Bütün bunlar meselenin ne kadar çok taraflı olduğunu ortaya koymakta ve temelli bir çözüm için radyoya ve genellikle basına fikri yayma ve toplumda bu konuda bir değer hükümü geliştirmekte müessir olma bakımından geniş sorumluluk düştüğünü ve ancak Osmanlı devrinden miras aldığımız ve meslekleri yanlış bir şekilde temiz ve pis işler şeklinde niteleyen görüşün yok edilerek ortamın böyle bir hamle için hazır hale gelmesinin gerekliliğini ortaya koyan gerçeklerdir. Böyle bir hamleyle paralel olarak Milli Eğitim Bakanlığının meseleyi bir bütün olarak ele alıp, akademik ve teknik öğretimin orta öğretim kademesinde bir çatı altında toplanması yönünde bazı imkânlar arayıp hazırlaması ve aynı zamanda teknik öğretimin orta öğrenim seviyesiyle üniversite ve yüksek öğretim seviyesi arasında daha verimli geçiş imkânlarının yaratılması için gerekli örgütlenme ve değişikliklere cesaretle el uzatmasını görmek, dâvaya inanan bu genç grubun kampanya yoluyla attığı ilk adımın devamı için bir destek niteliği taşıyacaktır.

İngilterede Sol Muhafazakârlar

İngiliz Muhafazakâr Partisinin genel kongresi geçen hafta yapıldı. Kongrede, genç lider Edward Heath liderliğini tereddütsüz, bütün partiye kabul ettirmiştir. Fakat önemli olan olay, Muhafazakâr partinin sol'a doğru kaymasıdır.

Kongrede kabul edilen gelecekte ki muhafazakâr parti hükümetinin sosyal ve ekonomik programı, partinin «sol»a kaydığını göstermektedir. Bu parti, İkinci Dünya Harbinden sonra iktidarı kaybedince,

kendisini şartlara uydurmağa çalışmış ve progresist bir muhafazakâr hüviyet almıştı. Tekrar iktidara gelince, işçi iktidarının yaptığı bütün reformları benimsemiş, yalnız Millileştirilen çeliği özel teşebbüse tekrar devretmişti. Ancak, dış politikası itibariyle emperyalist politikasını terk etmemişti.

Son parti kongresinde, gölge kabine-nin savunma sözcüsü ve partinin sağ kanad adamı tanınan Emach Pawell'in yaptığı konuşma, dış politika ve savunma konularında da partinin, sola doğru kaydığını doğrulamaktadır. Bu partinin geniş emperyal politikadan, küçük İngiltere anlayışına dönüşür. Hattâ, İngiliz Başbakanı Wilson, Muhafazakâr parti sözcüsünün

ifadelerini, bu partinin NATO ittifakından, bir gerileme olarak vasıflandırmıştır.

Muhafazakâr partide ki bu gelişme, Partinin yeni başkanıyla birlikte Reforma tabi tutulduğunu göstermektedir. Liderinin Kariyeri, kişiliği itibariyle, Muhafazakâr partinin hedefinin, İngilterenin, endüstrisini modernleştirerek, Avrupa içinde yerini almasını sağlamaktır. Bu gayeyi gerçekleştirmek için, parti uzun süreli İngiliz tarihini yapan emperyal birdiş politikayı terk etmeği, zaruri bulmuştur. Bu gelişmeler, İngilterede ki, geleneksel sağ - sol partilerin politikalarının bir noktada birleşecek, bir yönelim aldığına işaret sayılabilir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN 20 YILI

Cahit TALAS

Bu yıl Birleşmiş Milletler günü özel bir önem taşımaktadır. Birleşmiş Milletler Kurulalı 20 yıl geçmiş bulunuyor. Bu yirmi yıl insanlık için ümitler, hayal kırıklıkları ve tehlikelerle dolu geçmiştir. Dünyamız Milletler Cemiyetinin 20 yıl süren bahtsız tecrübelerinden sonra milyonlarca insanın hayatına mal olan bir harbin tahribatına maruz kaldı. Birleşmiş Milletler 1945 yılında, bunda 20 yıl önce yeniden barışa kavuşan, geleceğe ümitle bakmaya çalışan (muztarip bir insanlığın arzularına cevap vermek üzere kuruldu. Bu 20 yıl içinde dünyamız bir kaç defa harbin eşğine kadar gitti geldi ve şimdiye kadar maruz kaldıklarından çok daha büyük bir var olmak ile yok olmak ihtutları arasında bocaladı durdu.

İnsanlık hiçbir devirde bugünkü kadar büyük tahrip vasıtaları ile karşı karşıya gelmemiştir. Tehlike her devredekinden daha vahimdir. Nükleer silâhlar şimdi gittikçe yayılmaya başlamıştır. 1945 deki inhisar artık kalmamıştır. Beş Deviet bugün nükleer silâhlara malik bulunuyor. Başkaları da bunlara malik olma çabası göstermektedir. Fakat dünyadaki insanlar, devlet adamları hiçbir devrede tehlikenin büyüklüğünün bilincine bugünkü kadar ulaşmamışlardır. Böyle bir bilincin doğmasında herşeye rağmen Birleşmiş Milletler büyük bir rol oynamaktadır. Bütün zaafılarına rağmen Birleşmiş Milletlerin manevi otoritesi bütün tehlikeli anlarda ağırlığını hissettirmekte ve aranmaktadır. En kuvvetli olan bile Birleşmiş Milletler önünde mahkûm edil-memeğe çaba sarfetmektedir. Birleşmiş Milletlerin savaşı, hayatı, bütün insanlar için yaşanmağa değer bir duruma getirme savaşıdır. Bunun için de önce Korkunun dünyamızdan yok edilmesi lâzımdır. Fert hayatında olduğu gibi halkların hayatında da korku en şiddetli tepkileri yaratabilecek bir tehlike-dir. Binaenaleyh Birleşmiş Milletlerin silâhsızlanma çabaları uzun yıllardan-beri sürüp gitmesine rağmen insanlık için büyük bir değer taşımaktadır.

Fakat bugün akıl yolu benimsenir ve ölüm saçmak için harcanan milyonlar fakirlik ve sefaletin yenilmesine ve yok edilmesine tahsis olunabilirse, devamı bir barışın sağlanması ve halklar arasında en şiddetli bir şekilde durmadan tezahür eden kin ve nefretin büyük sebeplerinin ortadan kaldırılması geniş ölçüde mümkün olabilir. İnsanların birbirlerine düşman olmaları ve birbirlerini sevmemeleri için doğal sebepler mevcut değildir. İnsan tabiatı sevgiyi ve iyiliği red edemez. İnsanlar nezdinde kin ve nefret yaratan temel hâdise, adaletsizliğin her türüsüdür. Birleşmiş Milletler halklar nezdindeki adalet duygularına cevap vermediği zaman asıl büyük tehlike ile karşılaşır ve kendisine duyulan inançlar yıkılır. Milletler Cemiyetini İkinci Dünya Harbi değıl adil olmadığı inancı yıkmıştır.

İşte Birleşmiş Milletler, bir taraftan uyumsuzlukların silâhlı çatışmalara kadar gitmemesi için her türlü çabaya başvururken, diğer taraftan da fakirliğin dünya barışı için bir tehlike teşkil ettiğini müdrik olarak ve barış gibi refahın da tecezzi edemeyeceğini kabul ederek siyasi çalışmalarını dışında geniş ölçüde ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlere girişmiştir. Bunlar gürültüsü olmayan, fakat geleceği inşa eden çabalar ve faaliyetlerdir. Halklar bu alanlarda birbirlerine en çok yardım etmek imkânlarına malik bulunuyorlar. Bu yol aynı zamanda insanlar arasında karşılıklı anlayışın yaratılması için en fazla etkili olan yollardan biridir. Bu yol herkese, bütün halklara hitap ettiği için milletlerarası işbirliğinin tesisinde en küçük yardıma dahi açık olabilecektir. İnsanlık bugün malik olduğu ölçüde maddi imkânlarla hiç bir zaman malik olmamıştır. Mesele bunları dünya barışının ve refahın yaygın hale gelmesi çabalarının emrine tahsis edebilmektedir. Burada gene büyük sorumluluk, Nükleer silâhlar gibi bu maddi imkânları da ellerinde tutan devletlere düşmektedir.

Nato'da Geciken Reform

NATO bünyesi içinde, uzun süredir için için devam eden kriz, artık saklanılmaz hale gelmiştir. Donmuş, katılaşmış, esnekliği olmayan bir ittifak, değişen şartlara göre, gerekli reforma kapak tutulursa, ittifak üyelerini bir birine bağlayan, bağ olmadan çıkıp, onların münasebetlerini zehirleyen bir yük haline gelir.

NATO ittifakı, uzun süreden beri, reforma muhtaç bir organizasyon haline gelmiştir. Reform ihtiyacı ciddi çevrelerden gelmiş ve bu isteklere, son zamanlara kadar, pek önem verilmemiştir. İhtiyaç kendisini kuvvetle hissettirmesine rağmen, bu konuda ileri sürülen fikirleri, yapılan imaları, Fransa Devlet Başkanının entrikaları, tatmin edilmeyen ihtirasları olarak damgalamak, Anglo - Amerikan propagandasının klasik davranışı haline gelmiştir. Fakat, bir süreden beri, NATO ittifakının reforma muhtaç bulunduğu, bizzat Anglo - Amerikan yetkililerince savunulmaktadır. Ne var ki, NATO içinde ki uzun süredir devam edegelen kriz, Milletler arası hayatta açık bir sır haline geldikten sonra ve Reformunda NATO ittifakını kurtaracağı şüpheli bir noktaya varduktan sonra.

Bu maksatla NATO üyesi memleketlerin ilim ve Devlet adamlarının katıldığı tartışmalar düzenlenmiş, komiteler kurulmuştur. Fakat, Reformun hedef ve maksadı kesin tesbit edilmediği için, bu çalışmalarda olumlu bir sonuca ulaşamamıştır.

Şimdi, Fransada üç ayda bir yayınlanan ve dış politika konusunda, Fransa resmi çevrelerinin görüşünü aksettiren, dış politika dergisinde yayınlanan bir makale, fırtına koparmıştır. Gerçekten, Makalede savunulan fikir, veya ileri sürülen alternatif NATO ittifakını sona erdirmeye biçimidir.

Amerika tarafından teklif edilen ve savunulan, son zamanlara kadar İngilizler tarafından da sakanakle takip edilen, Atlantik kuvvetlerinin bütünleştirilmesi birleştirilmesi tezinde, Amerika yalnız kalmışa benzer. Gerçekten, Amerika askeri tezinde başarısızlığa uğramıştır. Bütünleştirilmiş Atlantik askeri kuvvetlerinde, şüphesiz asıl hedef, Nükleer silahların yayılmasını önlemek, Almanların bu silaha sahip olmasını engellemek, Alman taleplerini karşılamak ve ittifak içinde bu konuda ki son söz ve karar yetkisini Amerikan inhisarında tutmaktır. Böylece, Müttefiklerini kontrol altında tutacak Amerika, ittifak içinde ki hâkim durumunu, istediği kararı dikte etme imkânını devam ettirebilecekti.

İngiltere'deki iktidar değişmesinden sonra, yeni iktidar bu konuda yeni bir tasarı ile tartışmaya katılmıştır. Fransanın tutumu ise baştan beri Amerikan Plânına karşıdır. Diğer üyelerin durumu, bu çatışmada tarafını, yoksa seyircimi pek kestirmek mümkün değildir.

Anlaşıyor ki, Fransa adı geçen makaleyle, yarı resmi biçimde NATO'nun so-

nunu istemektedir. Çünkü, Fransa NATO'nun, zayıf, gevşek ikili devletler arası anlaşmalara çevrilmesini teklif etmektedir. Amerika ve İngilterenin dışta bırakıldığı bir Avrupa Savunma ittifakı ileri sürülürken, Nükleer silahların kullanılması konusunda, Almanyayı söz hakkından yoksun kılmaktadır. Bu teklifinde Hedefi, Amerikan Plânı gibi, Amerika ve İngilterenin hariç tutulduğu, yalnız Avrupalılar arası bir tertiptir ki, Fransanın hâkimiyeti ve liderliğini sağlamaktır.

Görülüyor ki, NATO içinde gecikmiş bir Reform, sonunda, Reform adı altında, bir çözülme ve dağılma manzarası arz eden topluluğu, sona erdirmeye teklifleri biçimini almıştır.

Batıda Yeni Rüzgârlar

Batıda, atlantiğin iki tarafında, yeni rüzgârlar esmektedir. Avrupa birliği ortak pazar NATO'da reform, Almanya'nın birleştirilmesi, Nükleer silahların yayılmasını önleme konusunda, Doğu Batı arasında bir anlaşmaya varma, Atlantığın iki kıyısında esen yeni rüzgârların kaynağıdır.

Bu meselelerin hiç biri yeni değildir. Her biri Avrupanın geleceğini şekillendirecek köklü konulardır. Yıllardır, bunlar üstünde çekişen Batı ve Doğu devletleri, hem kendi içlerinde, hemde Doğu - Batı arasında bir görüş birliğine varamamışlardır.

Amerikaya göre, M.L.F. (çok taraflı nükleer vurucu gücü) tasarısı, Nükleer silahların yayılmasını önleyici bir tasarıdır. Bu tasarı, Almanya'yı kendi nükleer silahını yapmadan vaz geçirecek, bir yoldur.

Rusya'ya göre, eğer Amerika çok taraflı nükleer güç tasarısını gerçekleştirirse, kendisinde aynı yolu takip etmek zorunda kalacaktır ve Varşova Paktı üyeleri ile benzer bir tertibe başvuracaktır. Bu nükleer silahların yayılmasına gidecektir. Amerika bu tasarı ile Almanya'yı nükleer silahlarla donatmak istemektedir.

Amerika, çok taraflı nükleer güç tasarısıyla, Almanya'nın kendi nükleer silahlarına sahip olmasını önlemiyerek, tam tersi bir yol tutmaktadır. Rus iddiasına göre, zaten Paris anlaşması Almanya'yı nükleer silah istihsalinden men etmiştir.

Almanya, bu anlaşmayı ihlâl ederse, ciddi milletlerarası bir mesele çıkarmış olur. O zaman, Doğu - Batı ayrılıklarını bir yana bırakıp, buna karşı vaziyet alabilirler. Ortada, Paris anlaşmasının hükümleri olduğu müddetçe, Almanya nükleer, silah imâl edemez. Geriye tek yol kalmaktadır, o da Almanya'nın bu silahları başkalarından teminidir. De Gaulle (De Gaulle), Almanya'ya bu silahları vermez, geriye, Amerika ile İngiltere kalıyor. Amerikanın nükleer güç tasarısı, bu imkânı sağlamaz ise, kendileri de Paris anlaşmasına göre, bu silahları yapmadan men edildiklerine göre, nereden bu silahları temin edeceklerdir? Batı, nükleer silahların yayılmasını, gerçekten istemiyorsa, bu tasarıdan vaz geçmelidir.

Bilindiği gibi Amerikanın çok taraflı nükleer güç tasarısına paralel, İngiltere-

ninde A.N.F. (Atlantik Nükleer güç tasarısı vardır) Plânı da aynı maksatla hazırlanmıştır. Yani Almanyayı tatmin etmek, Nato Paktı üyelerine, nükleer silahlar konusunda daha fazla söz hakkı tanımak.

Almanya, değişik sebeplerden bu tasarıları savunmaktadır. Eski Alman Başbakanı Doktor Adenover, Doğu - Batı arasında her çeşit anlaşmaya, ısrarla karşı durduğu gibi nükleer silahlar konusunda da iki blok arasında yapılacak bir anlaşmaya karşı idi. Adenover, böyle bir anlaşma, Alman bölünmesini sürekli kılabilir, Avrupadaki bugünkü status quayı takviye eder inancındaydı. Bu sebeble, çok taraflı nükleer güç tasarısına sarılmıştı. Böyle bir tasarı gerçekleşirse, Doğu - Batı arasında bir anlaşma zemini ortadan kalkacaktır.

Profesör Erhad ve Dışişleri Bakanı Dr. Sehröder (SEHRÖDER), çok taraflı nükleer güç tasarısını, Almanya'yı birleştirmek için, Rusya ile yapılacak pazarlıkta, kullanılacak bir silah olarak, ellerinde tutmak istemektedirler.

Batı ittifakı içinde ise Almanya, tasarıyı kendi güvenliği, ittifak içinde eşit müttefik statüsüne ulaşmak, yönünden savunmaktadır. İngiltere ve Fransa, kendi nükleer gücüne sahip oldukça, Almanya eşit müttefik statüsüne sahip olamayacağı gibi, Fransa hangi tertip altında olursa, olsun Almanyanın, Avrupa'nın nükleer durdurucu gücünü kontrol altında tutmasına razı olmayacaktır.

Mesele böylesine çok taraflı menfaatlerin çatıştığı çetin bir konudur. Özü bu olan mesele hakkında, geçen hafta yeni bir gelişme olmuştur. İngiltere dışişleri Bakanı Stewart'ın, Newyork'ta düzenlediği basın konferansında, yaptığı açıklama, bu devletin, nükleer silah konusunda, bugüne kadar takip ettiği politikadan, ayrıldığını göstermektedir.

İngiliz Dışişleri Bakanının açıklamasına göre, İngiltere Atlantik Nükleer güç tasarısından, Rusya nükleer silahların yayılmasını önleme anlaşmasına taraftar olursa vazgeçmeye hazırdır. Şüphesiz bu büyük bir politika sapmasıdır, bugüne kadar güdülenenden bunun Bon ve Vavişton üstünde yapacağı etkileri, Batıda uyandıracığı yankıları tahmin etmek güç değildir. Nitekim her iki başkentten tepki gelmiştir.

Bütün bu gelişmeler, Batıda yeni rüzgârların estiğini göstermektedir. Avrupanın şekillenmesinde, yeni bir düzene oturmasında ilgili olanlar, Batıdaki bu gelişmeleri dikkatle izlemek zorundadırlar. Her halde, önümüzdeki aylarda önemli gelişmeler olacaktır. Alman Başbakanının, Vaşingtonu ziyaretinden sonra, Amerika'nın Avrupa politikası, belirli hale gelebilir. Şimdi, tam bir karışıklık içine yuvarlanmış, geleceği belirsiz, hayatiyetini yitirmiş, bir ittifakın, birbiriyle açık fikir ayrılığın a düşmüş üyelerinin, ayrı hedef ve maksada yönelmiş plânları var. Bu ittifak yeni bir hayatiyete kavuşturulabilecek mi? Üyeler, tekrar ortak bir politika etrafında toplanabilecekler mi? Avrupa'nın güvenliği, bu ittifak içinde mi, yoksa ayrı bir tertip içinde mi sağlanacak? Hepsini cevapları henüz araştırılan, hayati sualler olarak, ortada durmaktadır.

Rodezya Buhranı

İkinci Dünya Harbinden önce, genellikle Asya'da İngilterenin ilgili bulunmadığı mesele yoktu. İsyandar, ihtilaller, çoğunlukla İngiliz idaresine karşı tertiple-nirdi, veya İngiltere tarafından istediği insanları iş başına getirmek, İngiliz menfaatlerinin icabı olarak düzenlenirdi.

Artık Asya milletleri o ruh haleti içindeydiler ki, ne olsa İngiltereden biliyorlardı. Harb sonrasının İngilteresi, Asyada ki kolonilerine bağımsızlık vermek zorunda kaldı. Asya'dan İngilterenin çekilmesi kolay olmadı. Değişen, yeni dünya şartlarına uymak için, İngiliz dehasının gösterdiği esneklik, taktire değer, İngiltere, bir Fransanın Hindi-Çinideki felâketiyle, Cezayirdeki durumuyla, değişen Dünya şartlarını kabul ettiği için karşılaştı. Bununla beraber, genede İngiltere ıstıraplı, bir iç değişme geçirdi, geçirmektedir. Uzun, imparatorluğunu tasfiye etmesi, yeni bir dünyada, yeni bir statü kabul etmesi kolay olmamıştır. Süveys fiyaskosu, İngiltere için kesin bir dönüm noktası olmuştur. Fakat, İngiltere diğer kolonyal devletlerin aksine, düzenli bir çekilme ile kolonilerini likide etmediği başarılmıştır. Çekildiği yerlerde, Anarşi değil, oldukça sağlam bir idare bırakmıştır.

Asyadan çekilişi tamamlanmış gibi olan İngilterenin, bir süreden beri Afrika'dan göçü de aynı biçimde devam etmektedir.

İngiltere ile Rodezya arasında, bir kaç yıldır süre gelen görüşmeler, bağımsızlık konusunda ki anlaşmazlığı çözememiştir. Son haftalarda, bağımsızlık konusunda Rodezya ile İngiltere arasında ki, anlaşmazlık had safhaya ulaşmıştır.

Rodezya Başbakanı Ian Smith tek taraflı olarak, bağımsızlığı ilân edeceğini açıklamıştır. İngiltere hükümeti, bunu isyan sayıp, gerekli müeyyidelere baş vura-cağını, özellikle ekonomik müeyyideler uygulayacağını bildirmiştir. Durum İngiltereyi karıştırmıştır. Rodezya Başbakanının, tek taraflı bağımsızlık ilânı, bütün Afrika'yı ilgilendiren bir mesele ortaya çıkarmakta. Güney Afrika gibi, Beyaz azınlığın, siyah çoğunluğu idare edeceği, bir düzeni tesis etmek istemektedir. İngiltere, bu tutumu Afrika'daki durum ve istikrarı bozacak vahim bir hal olarak almakta, Rodezya

Başbakanını sonu bilinmeyen, böyle bir yola girmekten alıkoymaya çalışmaktadır. Bu maksatla, İngiltere Başbakanı Vilson, yanında kolonilerle ilgili Bakanı da alarak Rodezya'ya gitmedi, Rodezya Başbakanına teklif etmiştir. Hafta sonunda, Wilson'un Rodezyaya gitmesi beklenmektedir. Wilson - Smith görüşmesi iki ülke arasında kesilen görüşmeleri başlatılabilirse, korulan gelişmeler önenebilir.

İngiltere Rodezya'ya 1923 de, bağımsızlığa yaklaşan bir statü tanımıştır. Bu statü, İngiliz müstemlekeci geleneğinde, bağımsızlığa giden bir yol gibi kabul edilebilir. Fakat, İkinci Harb sonrası kabul edilen prensiplerle bağdaştırmak güç. İngiltere çoğunluğun kabul edeceği idarelere, idareyi devretmiştir. Şimdi ise Rodezya da 217 000 Beyaz, dört milyon siyaha ter-cihan bir idari bağımsızlık istiyor. Yerli halk bu idarede esas söz sahibi olmayacaktır.

Birleşmiş Milletler Günü

Birleşmiş Milletler'in 20. yaşını tamamladığı 1965 yılı, bütün dünyada Milletlerarası İşbirliği yılı olarak kabul edilmiştir. Milletlerarasında işbirliğinin arttırılması, kuvvetlendirilmesi amacı etrafında bütün milletlerin insanları toplanmaya ve gayret sarfetmeğe, bu yıl çeşitli imkân ve vesilelerle, davet ediliyorlar. Böyle bir yılda, B. Milletler Anayasasının imzalandığı 24 Ekim gününün yıl dönümündeki kutlama törenlerinin ayrı bir anlamı oldu.

Ülkemizde 24 Ekim, Genel Nüfus Sayımına rastladığı için «Birleşmiş Milletler Günü» törenleri 26 Ekimde yapıldı. Ulusca, Atatürk'ün «Yurtta Sulh, Cihanda Sulh.» ilkesi üzerinde bir kere daha düşün-dük. Başkentteki tören, Birleşmiş Milletler Türk Derneği tarafından düzenlenmişti. Bu münasebetle bir konuşma yapan Dernek Başkanı Prof. Dr. Cahit Talas, günün anlamını belirtmiş ve B. Milletlerin çeşitli yönlerine değinmiştir. Aynı törende sayın Cumhurbaşkanının, Başbakanın ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin mesajları okunmuştur.

«Arşimed, manivelanın ilkelerini anlatırken şöyle demişti: Bana durabileceğim bir yer gösterin, dünyayı kaldırırım.

Bu gezegende yaşayan bütün dostlarım, burada, bu uluslar topluluğunda durabilim ve dünyayı, haklı ve ebedî bir barışa kaldırıp kaldıramıyacağımızı görelim.» Müteveffa Amerikan Başkanı John F. Kennedy, Birleşmiş Milletler Teşkilatının önemini ve gerekliliğini bu sözlerle özetlemiştir. Ne var ki kendisi de «haklı ve ebedî» bir barıştan yoksun olan dünyamızda mahiyetli dahi anlaşlamayan bir düşmanlığın kurbanı oldu.

Gerçekten, bugün yeryüzünün manzarası -bilim ve teknikteki başdöndürücü sayılan gelişmeye rağmen- ümitverici olmaktan uzaktır. Çeşitli iktisadi ve sosyal âfetler, halâ toplulukların ortak mutluluğunu tehdideden unsurlar olarak hüküm sürmekte devam ediyor.

İlk defa bu asrın başında gökyüzüne açılan insanlar, günümüzde uzayın derinliklerine yönelen başarılarıyla bir başka küreye (Ay'a) yapacakları seyahatin eşğine kadar gelmiş bulunuyorlar. Teknik alandaki gelişme, yeryüzünde coğrafi mesafeleri zaman olarak geniş ölçüde kısaltmıştır. Ama, insanlar ve insan toplulukları arasındaki uçurumlar derinliklerini muhafaza ediyor. Ortaçağı hatırlatacak derecede bir düşünce ve kavrayış darlığı, asırımızda yeni kı-kıllarla ortaya çıkan sömürgecilik, topluluklar arasındaki iktisadi dengesizlikler, insanlık ülkesine giden yolu kapayan ve evrensel barışı engelleyen sonuçlar doğurmaktadır. İnsanlar arasında dostluğa ve kardeşliğe yönelen dinler, doktrinler bile, bugünün dünyasında mevcut ayrılıkları artırıcı yönde rol oynamaktadırlar.

Modern tekniğin kazandırdığı (!) yeni silâhlar, her an patlama tehlikesi olan bir savaşı insanlığın topyekûn mahvına sebeb olacak ölçüde büyük bir tehlike haline girmiştir. Bu hâle gelmiş bir dünyada, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı gibi, yapıcı çabaların mahsulü olan bir eserin koruyucusu olmak, olumlu yönde atılmış adımları izlemek, aklın ve sağduyunun gereği sayılmalıdır.

«Sonumuz mahvolmaksızın bile, biz bunu hak etmiş olmayalım. - Oberman»

Muhsin Ertuğrul ve Boş Gürültüler

Son yıllarda sayıca ve nitelikçe gelişen tiyatrolarımızın canlı faaliyetlerini yeter bulmamış olmaları, bir takım siyasiler dışardan tiyatrocun hevesine kapıldılar. İstanbul Belediyesi geçen yıldan beri bu hevesinde aşırı bir inat göstermektedir. İçerinden Shakespeare'in adını bile duymamış oldukları anlaşılabilir üyelerin bulunduğu bir öfkeli gurub parasını veriyoruz ya, kontrolünü de istediğimiz gibi yaparız diye düşünüyorlar. İstanbul Belediyesinin sorumluluğunda olan nice işleri bir yana itmişler, tutup başarıyla yürüten ve kısa sürede İstanbul'un çeşitli semtlerinde fıskırması tiyatroların işine karışmak istiyorlar. Bunun için de kendilerine bir hedef seçmişler. Hedeflerin bu en saygını, yarım yüzyılda çıkarabildiğimiz biricik dev tiyat-ro adamı: Muhsin Ertuğrul. Bu türlü prensip ve ideal adamlarının bizim memleketinde anlaşılabilir acı kaderi hırslı ve acemi politikacıları karşısında bulmak. Ancak düşünmedikleri, bir türlü ders alamadıkları şurası ki, böyle yarım yüzyılda bir çıkan bu çapta seçkin insanları bastırmak onların üstesinden gelecekleri işlerden değildir. Nitekim 27 Mayıs devriminden de önce zamanın iktidarı da Muhsin Ertuğrul'la uğraşmış, onu apar topar şerefli vazifesinden azletmiş, o gittikten sonra Devlet Tiyatrosu içinde Vatan Cephesi açılarak bir sanat müessesesi günlük politikaya alet edilmişti. Bunun sonucu ne oldu, çirkin politikacılar yenilgiye uğradılar. Buna karşı Muhsin Ertuğrul başı dimdik kısa sürede bir dokunduğu tiyatro beş oldu, yanına topladığı idealist gençlerle Türk tiyatrosuna hizmetlerine devam ettiler, eser üzerine eser kattılar.

MESELELER

ve

GÖRÜŞLER

Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN
(281 sahite 10 TL.)

(Yazar bu kitabında, Forum ve çeşitli yayınlarda çıkan yazılarını; Fikir ve Kültür Hayatı - Eğitim - Üniversiteler - Üniversite Öğretmenleri - Üniversite Öğrencileri - Kütüphane - Bibliyografya - Film ve Kültür - Siyaset - Devlet Otoritesi - Basın ve Hukuk başlıkları altında sistematik olarak bir araya toplamıştır.)

Günümüzde tiyatroya heves eden politikacılar daha beceriksiz, yaptıkları daha şimdiden ellerine ayaklarına dolandı. Düşünün Muhsin Ertuğrul'un kendi kurduğu, otuz yıldan fazladır baş yazarlığını yaptığı Şehir Tiyatrosu'nun yayın organı ve program dergisinden onun yazısını hoyratça koparıp tiyatro seyircisine öyle sattılar. Türk seyircisine ve tiyatrosuna böylesine saygısızca bir sansür öyle sanıyoruz Güllü Agob devrinde bile yapılmamıştır. Ama ne oldu, böylece Muhsin Ertuğrul'un sözü geçen yazısını belki tiyatro içinde bir kaç meraklı okuyacakken şimdi yazıyı kalburüstü gazetelerin iktibas etmesiyle bütün Türk okuyucusu hem de büyük bir infiale

okuyor. Bir başka deyişle bazı İstanbul Belediyesi mensubu politikacılar hasımları bildikleri Muhsin Ertuğrul'u mağlup edeyim derken tersine onu daha da yüceltmislerdir.

Başka memleketlerde de olduğu gibi Belediye Şehir Meclislerinde şehrin çeşitli meslek ve zanaat erbabı toplanır. Bunlar arasında kunduracılar da var mı bilmiyoruz, fakat herhalde olsun olmasın «çizmeden yukarı çıkmamaları» gerektiğini ergeç öğrenmelidirler, bilmedikleri tiyatroyun işlerine burunlarını sokmaktan vazgeçmeler, tiyatroyu tiyatroculara bırakmalarıdır. Aksi takdirde halk gözünde tam «tiyatroluk» veya tiyatrozede olurlar.

İncelemeler

10-23 Ekim Panoraması

Mehmet SEYDA

10 Ekim 1965 milletvekili seçimleri millete hayırlı, uğurlu, kutlu olsundu. 13 milyon 649 bin seçmen oy kullanacaktı. Bir düğüm çözülmüyordu. Gürsel, «Hisle değil, akılla oy veriniz!», gazeteler «Sandık başına!» diyordu. Anılar tazeleniyordu: «23 yıllık tek parti idaresinden sonra memleketimiz çok partili demokrasiye, 21 Temmuz 1946 tarihinden sonra kavuşmuştur. Demokrat Parti liste başı Mareşal Fevzi Çakmak, CHP nin liste başı ise General Kâzım Karabekir olmuş ve Mareşal 194 bin 833 oy alarak birinci seçilmiştir.»

12 Ekim 1965 günü, CHP nin «baba dostu» Bedîî Faik, Dünya' sında, «Yaa... İşte böyle» diyordu. Başyazar Falih Rıfki Atay ise: «Meclise bir iki komünistin girişi, millî işlerimiz için Kızıl Enternasyonal'n neler düşündüğünü öğrenmekliğimize yarayabilir!» demekteydi. Falih Rıfki Atay mı dedim? Pardon, bunu o değil, FATAY yazıyordu. AP Genel Başkanı Demirel'e gelince, o: «Zafer milletindir» demiş, Partisinde partilileriyle öpüşmeğe başlamıştı. Bir baraj vardı ki, Alican ile Türkes onu aşamamışlardı.

Gene Demirel'e göre, «Huzur başlıyor», Milliyet'e göre, seçimlere katılma oranı % 60 ı geçmiyordu. O yalan bu yalan, fili bir yuttu bir yılan: CKMP ile YTP nin oyları AP

ye, CHP yi destekleyen «aydın» tabakanın oyları TİP'e akmişti. Ayrıca, «ortanın solu» ndan gocunan bir zümre de, CHP yi ve seçimleri oysuz bırakmıştı. (Rivayettir ve gerçektir: Bilinemez.)

13 Ekimde konuşmuştu, Demirel'ler, Satırlar, Aybarlar sırasıyla ve şöyle:

1. Seçim Kanunu değişecektir.
2. AP yi millî dâvada destekleyeceğiz.
3. En önemli olay TİP'in Meclise girmesi...

Dolandırdığı 200 bin lirayı dört ayda yiyen Cihat Gökemre adlı yurttaşın durumunu Akşam gazetesi şöyle özetliyordu: «Haydan gelen huya gider.»

Mobil Oil Türk A. Ş., yemin etse başı ağrımaz, vermemiştir 50 milyon lirayı, AP alsın da seçimlerde harcasın diye. Asla!

14 Ekimde, «kızgın CHP lilerden olup millî bakiye kontenjanından Meclise girmek isteyenler» den birinin sözüdür: «Paşam, biz size kaldık.» Cumhuriyetin arka spor sayfasında yazıyordu ki: «Yine milyonlar heba oldu. Ali Sami Yen'in yeni açık tribünü yıktırılacak.» CHP Parti Meclisi toplanmış, seçim sonuçlarını gözden geçirmişti: 1) CHP ortanın solundadır deyimi seçmene gereği gibi anlatılamamıştı. 2)

Sistem olarak ortaya atılanlar halkın anlayacağı şekilde açıklanamamıştır. 3) Birleşik oy pusulası CHP aleyhine istismar edilmiş, kır-at'ın tanıtılması iyi yapılmıştır. 4) CHP teşkilâtı iyi çalışmamıştır. (İtirafı kusur dedikleri bir şey vardı ki, CHP Meclisi ancak onu çok iyi yapıyordu.) Çetin Altan, Akşam'da, «sahte demokrasi ile gerçek demokrasi» nin özetini ve formülünü çıkarıyordu: Şimdiye kadar, Türkiye'de oynanmış demokrasilik oyunu, kapitalist iktidara karşı kapitalist muhalefet oyunuydu. Bugünden sonra durum değişmiştir. Şimdi şu var: Kapitalist iktidar ile sosyalist muhalefet çatışması.

Demirel'in Alman televizyonuna demeci ilginçti: «Türkiye ihtilâl ülkesi değildir.»

15 Ekimde, İnönü ile Demirel nikâhta buluşmuşlar, millî bakiye belli olmuş, CKMP, TİP ve YTP nin hazine yardımı alamayacağı anlaşılmıştı. Unutulmaz bir haber de, Osman Bölükbaşının teessüre kapılarak Meclisten çekileceği idi.

Geçerli oy sayısı: 8 milyon 997 bin 913

AP nin aldığı oy: 4 milyon 908 bin 125

KESİN SONUÇLAR: 240 AP, 134 CHP, 31 MP, 19 YTP, 15 TİP, 11 CKMP.

Seçimde «namevcut» yurttaş sayısı: 4 milyon 651 bin 87 idi. Ve Ulusta Faik Suad, bir yandan sorup bir yandan yanıt yetiştiriyordu: «Ne demektir 5 milyon? En büyük parti demektir. Nemelâzımcılar partisi demektir.»

16 Ekimin başlık haberlerinden birkaçı: Bakanlar veda yemeği yedi. Demirel: «Kini savunmuyoruz.» Rumlardaki Erenköyde Türklere saldırı. Bölübaşı kararını bugün verecek. İnönü çekilebilir mi? AP, aşırı sol ve sağ konusunu ele alıyor. Adaylar MP. nin merkezini camlarını kırdı. İki köşk arasında ihtilâf mı var? (Çankaya ile İnönü köşkü yani.) Belediye, Muhsin Ertuğrul hakkında da tahkikat açtı.

Bu arada İlhami Soysal, Dr. Sadeddin Bilgiç'in, AP liderine göre «Matematik kesinlik» taşıyan falcılığını tartışıyordu — okuyucularla —: «Bilgiç'in tahmininde, doğru olan bir tek nokta vardır, o da AP nin tek başına iktidara geleceğidir.»

E, yetmez mi? Yetmemiştir: «Öbürlerinde gerçeğe uyan bir tek rakam dahi yoktur. AP 258 değil 240, CHP 158 değil 134, CKMP 3 değil 11, MP 8 değil 31, TİP o değil 15, YTP 3 değil 19 milletvekili çıkarmışlardır.»

17 Ekimin önemli sözleri: Demirel, «Hürriyet rejiminde Marksist Münakaşa yapılamaz.» — Anlaşılan, bu çeşit tartışmalar faşist, totaliter düzenlerde yapılıyor... muş! — Satır, «Fikirlerimizden tâviz vermeyeceğiz ve halka benimsetmeye çalışacağız.» Ürgüplü, «Bir 6-7 Eylül hâdisesinden korkarım.»

Demirel Milliyet'e demec vermişti: Milli bakiyenin, mahzurları anlaşılmalıdır. Kura ile milletvekili seçilir mi? Mardinde sadece 6 bin oy alan 3 CKMP'li kura ile kazandı. Böyle garabet olur mu hiç? Bazı genel müdürler değişecektir. Dar bölge sistemini inceliyoruz.»

İlhami Soysal'dan bir hikâye:

«Sezarın hakkını Sezar'a vermek lâzım. Seçimler öncesinde Şefik İnan gibiler hariç, CHP Genel Merkezinde tek başına bir iktidar bekleyen yoktu. Ama, koalisyonlu bir iktidar hayalinde olanlar da çoğunlukta idi. Propaganda kampanyasının başlamasından önceki günlerden birinde, CHP Genel Sekreter Yardımcıları odasında Kemal Satır, Suphi Baykam, Ali İhsan Göğüş, Şevket Asbuoğlu ve daha birkaç parti kodamanı «Bu tatlı hayalin» lâfını ediyorlardı. Birden içeri birisi girdi. İçerdekiler, gelene büyük iltifat göstermediler. Bizzat Kemal Satır kalkıp gelene yer verdi. Sonra konuşmaya, kalınmış yerden devam olundu. AP'nin seçimlerde oy almasını önlemek lâzımdı. MP CKMP ve YTP bir miktar oy bölme için acaba TİP'i de desteklemek nasıl bir hava yarattı? Bu konuda son gelenin fikri soruldu. Gelen bir il başkanlığı ve CHP'nin en eski il başkanlarından biriydi. Bu seçimlerde de adaydı. (...) şöyle konuştu: «Bizim orda İşçi Partisi fena değil. Bizden de bir miktar oy çalabilir ama asıl oyları AP'li işçilerden alması ihtimali vardır. Onun için de bence TİP'i kuvvetle desteklemek lâzımdır. Bu Parti gelse gelse 20 milletvekili ile gelir. Yarın ilk fırsatta, vay bunlar komünist der kapatabiliriz ama AP öyle mi? Bir kere Meclise geldiler mi

baş etmemize imkân yok.» Lâfın burasında, odada bir gazetecinin olduğu hatırlandığında, doğan şaşkınlığı görmek lâzımdı. Şayet bir sinek uçsaydı kanadlarının sesi duyulurdu. Ortanın solu olduğunu ilân eden (CHP yapamayacağını vaatmez, vaat ettiğini yapar) diyen CHP'nin içyüzü ve samimiyeti buydu işte.»

Aynı gün Hürriyet gazetesi, «Müthiş dulun güzel mankenlerinden kurulu kalpazan çetesi yakalandı» diye yazıyordu.

Değil mi ki Sezar'ın hakkı Sezar'a verilecek, verelim öyleyse: İlhami Soysal gibi, eğilimi belirli bir gazeteci belki AP'den içeri sokulmazdı. Sokulsa bile, kendi aralarında kimbilir neler konuşan AP'lilerin yanında susarlardı. CHP öyle değil ama. Onun bazı il başkanlarında da bir zihin açıklığı var. Açıkta konuşuyor bu başkanlar, Genel Sekreterle yardımcılarını da şırtıyorlar sonradan. — Yazması Soysal'dan, yorumlaması bizden. —

18 Ekim: «Kır atıma bineyim, Ankara'ya gideyim» diyen bazı AP'li milletvekillerinin atlı resimleri. Demirel Milliyet konuşmasının devamı: «Gönüller ykanmıştır. Korkusuz yaşanan ülke olacağız. Aşırı sol akımlara karşı mevcut hükümler işler hale getirilecektir. İlk fırsatta tasarruf bonolarını kaldıracğız. Sovyetlerle ilişkilerimizi millî menfaatlarımıza uygun bir şekilde geliştireceğiz. İşe yararlı bir de genel af çıkaracağız.»

Cumhurbaşkanı: «Haksızlıklara meydan veremem.»

19 Ekim: Gürsel ve Ürgüplü, «Komünist Partisi kurulmalı» dediler. Demirel tersini dedi: «Aşırı cereyanlar ile mücadele edilecek.»

Orgeneral Cevdet Sunay izin aldı, Bursa'ya gidecek.

AP açıkladı: «Seçimde 6 milyon lira harcadık. 3 buçuğu adaylardan, 2 buçuğu Devletten, gerisi partililerden gelmişti.»

Demirel — A. İpekçi görüşmesinin sonu: Şu anda yeni bir vergi konmayacaktır. Plânlama ehliyetli ellerle takviye edilecektir. Tarım alanındaki gelir dağılımı dengelidir. Bunun geliri büyüktür ama bu geliri paylaşanların sayısı da büyüktür. Personel kanunu tatbik edilecektir. Halkın elinde gizlediği 3 milyara yakın para, bizim iktidarımızda ortaya çıkacaktır.»

GÜRSEL ÇEKİLMİYOR. - Akşam'dan. -

18 Ekim günlü Yeni İstanbul'da söyleydi: «Dinlenmek istiyor. GÜRSEL ÇEKİLİYOR.» - AP'nin çoğunlukla iktidara gelmesini memleket için hayırlı bulan ve huzurun avdet ettiğini söyleyen Cumhurbaşkanı istifada kararlı. —

20 Ekim: İnönü - A. İpekçi görüşmesinden; «CHP sosyal bir parti olarak kalacak» tır. «Parti bu yolda sebat edince hem memleketi aydınlatmak, hem gelecek hizmetleri sağlamak en emin bir surette mümkün olacaktır.»

Demirel: «Şartlı ve bağlı demokrasi olmaz.»

Likad İş Sendikası grevinde, grevcilerle yabancı işçiler kavga ettiler.

Ürgüplü: «Havalar müsait, Konstantin buyursun!»

Fulbolda bunalım: Teknik Komitenin adı var kendi yok!

21 Ekimde Haşim İşçan, M. Ertuğrul'u savunmuştu. Bir şeyhin torunu sokakta kalmıştı. 4-5 Kasım gecesi İstanbul karartılacaktı. İki günlük milletvekilleri şaşkına dönmüştü, Sayım günü için halkın her türlü ihtiyacını karşılayacak tedbirler alınmıştı. Bölükbaşı istifadan vaz geçmişti ve CHP, partiye ihanet eden partililerini cezalandıracaktı.

22 Ekimde Ürgüplü, «Reformlar, cesaret ile tatbik edilmeli» demişti A. İpekçi'ye ve sonra şunu: AP lideri ve geleceğin Başbakanı Sayın Demirel'i çok yakından tanımak fırsatını buldum. Kanaatlerimi samimi olarak söyleyebilecek durumdayım: Demirel mesleği ve mizacı itibarıyla müsbet düşünen, soğukkanlı, normalin çok üstünde bir çalışma gücüne sahip, yurduna hizmet için içi yanan bir arkadaşdır.»

FeYZioğlu ve Erim, Grup başkan vekilleri oldular. Asansör boşluğuna düşen 6 işçi öldü. Kalkavan'a ateş edenler, onu Sohtorik sanmışlardı.

23 Ekim gazeteleri, 22 Ekim'de Meclis'in açıldığını ve milletvekillerinin yemin ettiklerini yazıyordu. Sayıları 450 iken, sanırım 448'i yemin etti. Biri ölmüştü, Bölükbaşı da Tümgeneral Sadık Aldoğan'ın cenazesine gitmişti. Alican basını suçluyor, TİP huzursuzluk kaynağı olabilir diyordu.

Özet : İki haftalık sürenin en büyük esprisini - bence - Refik Erduran yaptı : «Biz, - Ordu, yetişiş ! demeyeceğiz. Siz de, - Polis, yetişiş ! demeyeceksiniz.»

Seçim sonuçlarını, sonuçlardan sonrasını, daha çok haberlere dayanarak verirken çeşitli yorumları pek ele almak istemedim. Ama partilerin

bu sonuçları nasıl değerlendiklerini yetkili kalemlerden, partililerden öğrenmek isteyenler, 20 - 21 Ekim günlü Akşam'ın «Düşünceye Saygı» sütunundaki Muzaffer Sencer'in yazısı ile, 14 Ekim günlü Milliyet'te Coşkun Kırca'nın, 15 Ekim günlü Milliyet'te Prof. Aydın Yalçın'ın, 16 Ekim günlü Milliyet'te Prof. Sadun Aren'in «tahlil'lerini okumalıdır.

Johnson'un son seçimlerdeki başarısında gene sendikalar önemli bir rol oynamışlardır.

Fransa'da, iç ve dış politikada Sendikaların faaliyet alanlarının dışına taşan konu yok gibidir. Sendikalar, siyasi ve doktriner eğilimlerine göre başlıca üç kuruluş içinde toplanmışlardır.

Fransız Hristiyan İşçiler Sendikası (C. F. T. C.), sol eğilimli Genel İş Kongresi (C. G. T.) ve ondan daha solda, komünist işçilerin meydana getirdiği işçi kuvveti (F.O.) Bu kuruluşlar tüzükleriyle resmileştirdikleri siyasi kanaatlerini çeşitli faaliyetleriyle ortaya koymak ve böylelikle siyasi partilerle karşılıklıya ve ya yanyana olmak imkânına sahiptirler.

Diğer batılı ülkeler de anahatlarıyla bu örneklerde benzeyen durumlar arz etmektedirler.

Tabiatıyla komünizme yönelmiş toplumlardaki durum, bu konuda da, kesin çizgilerle ayrılmaktadır. Örneğin Sovyetler Birliğinde politika, komünist partisinin tekelindedir; ve sendikaların başlıca amacı, işçileri parti tarafından tespit edilen hedeflere uygun olarak yönlendirmektedir.

3) Bizde Durum :

Bizde sendikalar ve onların çoğunluğunu bünyesinde toplayan Türk - İş, benimsenmek istenen batılı anlamda demokrasinin bir parçası olarak, batıdaki örneklerden müphem kuruluşlardır.

Bununla beraber, bizde sendikaların siyasetle uğraşmalarına yakın zamana kadar imkân tanınmamıştır. Sendikacılığın başlangıç tarihi olarak kabul edebileceğimiz 1947 tarihinde yürürlüğe giren ilk sendikalar kanunu, 5. maddesi ile sendikaların siyasetle uğraşmalarını kesin olarak yasaklamaktaydı. Bu hükmü, olduğundan daha dar bir şekilde yorumlayan ve uygulayan 1950 - 1960 yılları arasındaki iktidar hükümetleri, sendikaların en tabii faaliyetlerini dahi siyasetle uğraşma kavramının içinde mütalâa ederek, varlıklarını hissedilemez hâle getirebilmişlerdir.

Sendikaların politika ile uğraşmaları yasağı, 27 Mayıs Devriminden sonra fiilen kalkmış ve 1963 tarihli ikinci Sendikalar kanunu ile Sendikaların Siyasi partilerle organik bağlar kurmak, onlardan mali yardım kabul etmek gibi haller dışında politik faa-

Sendikalar, Politika ve Türk-iş

Alpaslan İŞIKLI

1) Giriş :

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, dünyanın bütün ülkelerindeki evrimin ve mevcut durumun gözlemi, Sendikaları — esas itibarıyla — temsil ettikleri sınıfın yararlarını korumak ve artırmağa çalışınak amacıyla kurulmuş teşekküller olarak tanımlamamızı gerektirmektedir. Bununla beraber, işçi sınıfının yararlarının korunması ve artırılması çabalarının sınırının kesin olarak tespit edilmesi imkânsız olduğu gibi, tarihi şartlara, toplumların sahip oldukları iktisadî - sosyal sistemin gereklerine göre değişen bir kapsam kazandığı da bir gerçektir.

İşçi sınıfının meslekî yararları, parçası olduğu toplumun ortak iktisadî, sosyal yararlarından ayrı düşünülemez. İşçi sınıfının yararlarının savunuculuğunu yapmak, çeşitli sorunları üzerine eğilmek sorumluluğunu taşıyan sendikalar, ancak toplumun ortak yararlarına uygun bir açıdan hareket tarzlarını uyguluyabilirse uzun vâdede değer taşıyan ve gerçekçi çözümler getirebilirler. Bu yüzden sendikalar, toplumun çeşitli ortak sorunlarıyla ilgilenmek ve onların çözümleri üzerinde etkili olmak zorunluluğundadırlar. Bu zorunluluk, sendikaların faaliyetlerine siyasi alanda yansıyan özellikler getirir.

Kaldı ki bir işçi sendikası, kendisini meydana getiren ve yönetimini elinde bulunduran bireylerden yarı bir varlık değildir.

Sendikaların yönetiminde söz sahibi olanların felsefi, dini ve siyasi tercihlerinden sıyrılarak hareket etmeleri beklenmeyeceğine göre bu

yönleriyle, sendika adına alınacak kararlar ve bunların uygulanışları üzerinde etkili olacakları tabiidir. Bu bakımdan bir baskı gurubu olarak sendikaların toplumun bütününe ilgincediren meseleler karşısında çeşitli siyasi gurup ve akımlar arasında tarafsız kalmalarına imkân yoktur. Tarafsız kalmaya çalışmaları, taraflardan biri lehine çekilmeleri demektir.

2) Başka Ülkelerde Durum :

Sendikacılığın beşiği sayılan İngilterede sendikaların politika ile kökleri çok eskilere dayanan sıkı ilişkileri vardır. İngiliz İşçi Partisi 1906 da İngiliz İşçi Sendikaları (Trades Unions) tarafından kurulmuştur. Sendikaların politika ile ilgisi, İşçi partisi ile organik bağlar halinde devam etmektedir. İsveçte de sendikalar, bağlı oldukları İşçi Partisi kanalıyla politikaya bilfiil katılırlar.

A. B. D. nde de sendikalar, politik alanda önemli etkinlikleri olan kuruluşlardır. İktidarının ilk yıllarından itibaren Amerikan sendikacılığının gelişimini desteklemiş olan Roosevelt'in 1940 ta ve 1944 te yeniden seçilmesinde sendikalar başlıca etken olmuşlardır. Daha sonraki bütün başkanlık seçimlerinde de sendikalar ağıktan taraf tutmuşlar ve seçim mücadelesine katılmışlardır. Truman'ın 1948 de başkan seçilmesi, geniş ölçüde, iki büyük sendikal kuruluşun (A. F. L., C. I. O) tahrikiyle sağlanan oylarla mümkün olmuştur. Daha sonraki seçimlerde aynı kuruluşlar, Stevenson lehine çalışmışlarsa da kazanmasını sağlayamamışlardır. Kennedy'nin Nixon'u mağlubetmesinde

liyetlerde bulunmalarına imkân tanınmıştır.

27 Mayıs Devriminden sonra sendikaların politik alanda etkili sayılabilecek çabaları görülmüştür. Bahis konusu devrede 12 sendika lideri tarafından kurulan Türkiye İşçi Partisi, Politikada doktrin plânında yeni bir gelişmenin başlangıcı olmuştur.

Son milletvekili seçimleri, sendikalarla politika arasındaki bağları biraz daha görünür hale getirmiştir. Bundan evvelki Mecliste bir tek Sendikacı milletvekili (A. P. mensubu) bulunurken, yeni Meclise üçü TİP. ten dördü AP. nden olmak üzere yedi sendikacı, milletvekili olarak seçilmiştir. Sendikacılar ve onlardan milletvekili seçilenlerle işçi sınıfının gerçek yararları arasındaki ilişki, bu gün için münakaşalı dahi olsa, sendikacı milletvekili sayısındaki bu artış işçi sınıfının aktif olarak politikaya iştirakinin arttığına dair - yalnızca şekli sayılamıyacak - bir anlam taşıyor olmalıdır.

Sendikaların, gene son seçimler dolayısıyla görülen iç politika alanındaki bir faaliyeti de Türk - İş'in «Kara Liste» sine dahil ettiği dokuz milletvekilinin yeniden seçilmelerini önleme kampanyasıdır. Seçim öncesi hükümetinin, kabulü imkânsız bir anlayışla hareket ederek, gürlütlü bir tarzda engellemeye çalıştığı bu kampanyanın sonucunda bahis konusu dokuz milletvekilinden (3 AP. li, 4 CHP li, 1 MP. li, 1 YTP. li) üç tanesi (2 AP. li 1 CHP. li) yeniden seçilebilmiştir.

Halihazır duruma Sendikaların politika ile ilgileri çerçevesinde değinmek sendikaların bizzahiti kendilerinin hangi politikayı benimsemiş oldukları sorusunu akla getirmektedir. Bu sorunun cevabını, geniş ölçüde, Türk - İş'in geçen sene toplanan Genel Kurulunda alınan kararlarda bulmak mümkündür. Bu Genel kurulda, vergi reformu, toprak reformu, gelir adaleti, kalkınma plânı gibi konularda tespit edilen teşkilât görüşünün Türkiye'de mevcut siyasi ve iktisadi düşünceler dizisi içinde «ortanın solunda» ve bir hayli köklü değişimlere yönelmiş oldukları görülür. Ayrıca Türk - İş dış ticaretin kamulaştırılmasından ve Petrolün millileştirilmesinden yana olmuştur. Dış politikada ise Türk - İş öğrenci kuruluşlarıyla

birlikte yürüttüğü «emperyalizm aleyhtarı» kampanyada da görüldüğü gibi belli bir tavır almış durumdadır.

Türk - İş mevcut siyasi partilerin bazılarının politikası ile çatışan bazılarının ki ile değişik ölçüde uyuşan durumu ve faaliyetleriyle belirli bir politikanın temsilcisidir ve bu politika yöneticileri tarafından «partilerüstü» olarak adlandırılmaktadır.

4 — Neden Partilerüstü ?

Partilerin uğraştığı politika, Türk - İş'in politikasının kapsamının dışında kalan konularla ilgili değildir. Türk - İş, yukarıda anahatlarıyla belirtmeğe çalıştığımız politikasıyla siyasi partilerle aynı plânda bir politika tespit etmiş durumdadır. Bunun «partilerüstü» olarak tanımlanmasıyla beliren çelişmenin, kendilerince bazı nedenleri olması gerekir.

Türk - İş'in tuttuğu bu yolun yakkın geçmişteki tecrübelerin sonucu olması mümkündür. Gerçekten, sendikalar, grev ve politika ile uğraşma hakkından, varolmak için yeterli kanuni teminattan ve kamu oyunun ilgisinden mahrum olarak, yeteri kadar bilinçlenmemiş bir sendikacı işçi kitlesi ve tecrübesiz yöneticilerle tutunabilme çabalarını yürüttükleri yıllarda; parti çekişmeleri arasında silinmemenin tek çaresini, hiç bir siyasi partiye, özellikle iktidardaki partiye karşı olmamakta bulmuşlardır. Koalisyonlarla geçen bir devrede de Türk - İş, «Partilerüstü politika» tabirini iktidara hakim olabilecek partinin muhtemel baskılarına karşı bir zırh olarak hazırlamış olabilir.

Türk - İş'i bu yola iten diğer bir sebep de kendi iç bünyesinin özelliklerinden doğuyor olabilir. AP. den TİP. e kadar çeşitli eğilimdeki yöneticilerin hakim olduğu sendikaları temsil etmek durumunda olan Türk - İş'in bunların hepsinin adına tespit ettiği ortak politikayı takdim ederken, teşkilâtından gelebilecek çeşitli tepkileri önlemek kaygusuyla, «partilerüstü politika» tabirine sarılmış olması muhtemeldir. Nihayet bir sonuncu sebepte kamu oyununda partilere karşı duyulan güvensizliğin ve bir nevi alerjinin zararlarından uzak kalma endişesi olabilir. Yurt sorunlarına ciddi olarak eğilmekte ve bunlara olumlu çözümler bulmakta yeterli görülmeyen partilerin uğraştığı politikanın «koltuk mücadelesinden» ibaret olduğuna dair kanaat yaygın-

dır. Dolayısıyla, Türk - İş'in - kendi politikasını bu tabirle tanımlarken partilerin elatmadığı seviyede bir politika izlediği intibamı uyandırmak istemiş olması muhtemeldir. Eğer anlatılmak istenen bu ise, «partilerüstü politika» tabiri, «gerçek politika» anlamında kullanılmış olmaktadır.

5 — Sonuç :

Akla gelen bütün bu nedenler, Türk - İş'in tutumundaki çelişmeyi giderici nitelikte değildir.

Herşeye rağmen, Türkiye'de sendikacılık önemli bir gelişim safhasını tamamlamıştır; varlıkları ve varlıklarının ayrılmaz parçası olan hakları anayasa teminatı altındadır, kamu oyu ve ilerici kuvvetler sendikalara karşı ilgisiz değildir. Ayrıca, Türkiye'de mevcut siyasi partileri tüm olarak, yanlarında sendikaların yer almasına elverişli olmayan bir seviyede görmek, gerçekçi ve olumlu bir açıdan bakıldığı zaman mümkün değildir.

Elbette ki parti politikası, işçi sınıfının yararlarını çığnemek pahasına, dar anlamda politik başarı sağlamak şeklinde mütalâ edilirse, bundan sendikaların fayda görmeleri beklenemez. Ama işçi yararları uğruna, sendikaların, bir baskı gurubu olarak, siyasi partilerle aynı alanda demokratik mücadeleye katılmaları, varlıklarının gereği ve teminatıdır; ve bunun adı «partilerüstü politika» değildir.

NÂZİM HİKMET'İN
1954 yılında kitap halinde
bastırıldığı eserin tümü
FERHAT İLE ŞİRİN
(Oyun) 4 Lira

★
MEMDUH ŞEVKET ESENDAL'İN
yayınlanmış ve yayınlanmamış
34 hikâyesi I. Ciltte
TEMİZ SEVGİLER
(10 Lira)

★
NEZİHE MERİÇ'İN
MENEKŞELİ BİLİNÇ
3 Lira çıktı.

★
DOST YAYINLARI
Genel dağıtım :
Minnetoğlu Kitapevi, Cağaloğlu —
İstanbul ★ Başkent Yayınevi, Ulus
— Ankara

Petrol - İş Grevi ve Sendikacılığımız

Dr. Muammer AKSOY

Türk Sendikacılığının öncüsü durumunda olan Türk - İş, kendisine düşen tarihî görevi hakkı ile yerine getirmek şerefini kazanmak istiyorsa, zihniyeti ve tutumu «Sosyal ve dürüst sendikacılık» ile bağdaşmayacak durumda olan kişileri, bünyesinden — ne pahasına olursa olsun — uzaklaştırabilmelidir. Aksi halde, uzun bir devre bakımından başarısızlığa uğramanın (sendikacılığımızın itibarını kaybetmesine ve büyük ölçüde bölünmesine sebep olmanın) ağır manevî sorumluluğunu omuzlarında taşıyacaktır.

II

Seçimlerden önce yarısını yayınladığımız bu yazı, seçimlerin sonucu karşısında değerini kaybetmemiş aksine artırmıştır. Zira artık herkes teslim etmek zorundadır ki, «sosyal adalet için mücadele şuuruna varmayan ve her hadise karşısında kişisel eylemlere göre yön alan oportünist bir sendikacılık», «memleketin siyasal ve sosyal gelişmesinde hiç bir ağırlığa ve olumlu role» sahip olamayacaktır. Son seçimlerde gördük ki, «işçi hakları, sosyal adalet ilkesiyle hiç bir ilgisi bulunmayan bezirgân bir takım sendikacılar», sosyal adalet ilkesinin olduğu gibi batılı anlamda çağdaş devlet ilkesinin dahi gerçekte «hasmı canı» olan orta çağ artığı bir siyasi teşekkülün, yüz kızartıcı yardakçıları arasında yer almışlardır. İş başına getirdikleri siyasî teşekkülün sosyal haklar ve bu arada işçi hakları için ne kadar zararlı adımlar atacağını hepimiz göreceğiz. Başka türlü bir sonuca, o teşekkülün çizdiği yol ve savunuculuğun yaptığı menfaatler bakımından imkân yoktur.

İşte bu sebeptendir ki, biz sendikacılığımızın yeni bir ruha kavuşmasını ve sosyal hareketlere öncülük yapmasını, toplum hayatımız bakımından şart sayıyoruz. Her partiye (ortaçağ zihniyetinin savunucusu olan sosyal haklar düşmanı bir partiye dahi) adaylar ve destekleyiciler sunan Babil kulesine benzer bir sendikacılık, memleketimizde kendisini bekliyan tarihî görevi asla yerine getiremez.

Sendikacılığımız, artık partiler arasında tercih yapmak zorunluğundadır. İster bir tek partiyi ister bir kaç partiyi desteklesin, amma sendikacılığın amaçlarını baltalıyan sendikalara tahammül edilemez. Sosyal eğilimleri yok etmek için durmadan çabalar sarfeden (her türlü «sosyal» in düşmanı) teşekküllere yarıdakçı olabilen, fikirden, prensipten ve inançtan yoksun sendikalar ve sendika liderleri bu memleketin sosyal davasına ihanet eden teşekküller ve kişilerdir. Sosyal davamızı halletmek istiyorsak, önce bu davadan yana olanlarla bu davaya karşı olanları birbirlerinden iyice ayırt etmemiz, «Sendikaların sendikacılığı soysuzlaştırması» nı önlemeniz şarttır.

Şimdi seçimlerden önce yazmış olduğumuz yazının ikinci yarısını, tek kelimeyi değiştirmeden yayınlıyoruz :

5 — Petrol - İş grevinin işçi haklarını korumak amacıyla yapılmak istenmediği, bir değil çeşitli yönden meydandadır.

Türkiye Petrolleri A. O.

İşçilere verilen ücret ve sosyal yardımlar.

- 1 — Çıplak yevmiye
- 2 — İşçi ikramiyeleri
- 3 — Temettü ikramiyesi
- 4 — Çocuk zammı
- 5 — Sonda tazminatı
- 6 — İaşe bedeli

Yekûn

Sahip olduğumuz bütün bilgiler ve greve giden sendikacının başındaki kişinin davranışları, ortaya koymaktadır ki, bu grev, işçinin sosyal durumunu düzeltmek amacı ile yapılan bir grev değildir : Memleketimizde, işçilerin ücretlerinin çok düşük olduğu ve bunun için daha yıllar boyu mücadele edileceği şüphesizdir. Bu yönünde, daha 1943 den beri yayında bulunan işçi haklarının sağlanması için çabalar sarfeden kimseler arasında yer almış olmayı hayatımızın iftihar konularından saymaktayız. Ancak belirtmek isteriz ki, Türkiye Petrolleri de çalışan işçilerin aldıkları ücretler, («işçilerin faydalandıkları diğer sosyal yardımlar»la birlikte gözönünde bulundurulduğu zaman) Türkiye'nin bütün iş alanlarında alınan ücretlerin en yüksek olanları arasında yer alır. Bir memlekette, sosyal adalet adına iyi işçi ücretleri için yapılacak mücadelede «bir dengenin gözetilmesi» gerekir. Nitelikleri bakımından kendisine denk olan diğer işyerlerindeki ücretlerin çok üstünde bir ücreti, bugünden sağlamak mümkün değildir.

Toplu iş sözleşmelerinde işçinin maaş hakları çeşitli surette düzenlenmiştir. Bir kısmında işçiye çıplak ücret olarak verilen paradan başka hiçbir ad altında ödenek verilmemekte veya önemli sosyal yardımlar sağlanmamaktadır. Türkiye petrollerinin işyerlerinde ise, gerek eskiden gerek toplu sözleşmelerden sonra, işçiye, «çıplak ücretten başka, bu çıplak ücret kadar da başka ödenekler veya yardımlar» sağlanmaktadır. Bizat, 2 Hepbir 1965 yılı Ocak ayında İstanbul Marmara lokalindeki açık oturumda Türkiye Petrolleri işyerlerinde çalışan kendi Petrol - İş Sendikası işçilerinin ücret durumunu övmüş ve şöyle özetlemiştir.

«Asgari ücret, başlıca yabancı petrol şirketlerinde günde 17 - 18 lira civarındadır. Halbuki TPAO da asgari ücret, sosyal yardımla birlikte 23,20 liradır.

Asgari TL.	Ortalama TL.	Azami TL.
14,—	21,87	83,—
2,49	3,90	14,76
2,02	3,17	11,97
1,09	1,09	1,09
0,22	0,35	1,30
3,38	3,38	3,38
23,20	33,76	115,50

Sigorta primleri, fazla mesai ve diğer kanunî ödeneklerle bu ücretlerin işletmeye maliyeti :

Asgari TL.	Ortalama TL.	Azami TL.
30,88	45,60	150,06

(Türkiye Millî Talebe Federasyonu tarafından yayınlanan açık oturumun Ziya Hepbir'in sözlerini nakleden 44 üncü sahifesinden aynen nakledilmiştir.)

TP'nin ücretleri, memleketimizin diğer iş yerlerindeki ücretlere kıyasla bu kadar iyi olduğu ve son ihtilâfta da, (toplu iş sözleşmesinin süresi henüz bitmemiş olmasına rağmen) ücretlere — bütün ekleriyle birlikte — yeniden 3,25 lira eklenmesi, müesseseye daha 3 Temmuz gününde kabul edildiği halde, greve gitmekte ısrar etmesi, Sendika Başkanının bir takım art niyetler peşinde koştuğu şüphesini haklı olarak yaratmıştır. Hattâ bu kişinin daha önceki ve daha sonraki davranışları göz önünde bulundurulursa, bu şüphe «kesin bir kanaat»a bile çevrilmektedir :

a) Çelişmenin, gerçeklere aykırı konuşmanın ve samimiyetsizliğin son haddi :

1960 daki düşük ücretleri ve yaşama şartlarını alkışlayarak «işçinin hakları ve rahatı artık sağlanmıştır» diyen aynı Sendika Başkanı bugün o ücretlere ve şartlara kıyasla çok yükselmiş olan ücretleri ve yaşama şartlarını görülmemiş sefalet durumu olarak nitelendirmekte ve «böylesini de İngiliz Sanayii devriminin gözünü kâr hırsı bürümüş kapitalistlerinin, ne de gangster sendikacılık devrinin insafsız Amerikan kartelcisinin düşünmediğini» bildirerek (1), kendi talepleri yerine getirilmezse, — memleket ne kadar zarar ederse etsin — greve gitmek zorunluğunda bulunduğu (2) en aşırı ve demagojik kelimelerle açıklamaktadır.

Hepbir'in Petrol - İş Başkanı olarak 20.3.1960 Havadis Gazetesinde yayınlanan sözlerini yukarıda nakletmiştik. Bu sendikacının şimdi sefalet diye vasıflandırıp «ulusal duyguları kan ağlayarak fakat gene de ulusal duygularının zoru ile grev yapmağa mecbur olduğu»nu ilân ettiği bugünkü ücret ve yaşama durumu aynı kişinin «işçinin şartlarından dolayı zamanın hükümetine tekrar tekrar teşekkür ettiği (3) ücret ve rahat durumu»na kıyasla çok üstündür. 1960'ın 20 Martında çıplak asgarî ücret 8 lira idi 1964 den sonra ise çıplak asgarî ücret 14 liradır. (4)

1960 Martında, her işçiye çalıştığı günler için verilen yemek parası 250 kuruş iken, şimdi 300 kuruştur. 1960 da gece zammı, evlilik (aile) zammı çocuk zammı, mazeretten dolayı ücretli izin kıdem teşvik ikramiyesi yok iken, bugün vardır; ve bunlar ayda önemli bir toplam tutmaktadır. Barınılan yerlere gelince : Gerek be-kâr koşulları, gerek evli işçilere yapılan evler, 1960 dan bu yana işçinin lehine olarak hem eskisi ile kıyaslanamayacak kadar artmış ve hem de çok daha iyi hale getirilmiştir. Bu yerlerde işçiler ücretsiz yatmaktadır (yalnız 1962 sonunda yapılan bir işçi pansiyonu 500 kişiliktir.) İşçiler için mükemmel bir yüzme havuzu bile yapılmıştır. Sosyal kanunlar gereğince müessesenin işçiler için vereceği prim de 1960 dan sonra bir hayli yükselmiştir.

Nihayet Türkiye Petrolleri, hiç bir suretle zorlanmadığı halde, işçileri ve memurları için (Sosyal Sigortalar yanında) ek bir Emekli Sandığını, gerçekleştirmiştir. Buna ortaklığın 3.7.1965 den beri kabule hazır olduğu 3.25 lik ek de dahil değildir. Bundan dolayı da, Sandığa işçi için ücretinin yüzde 9 u oranında yeni bir prim ödeyecektir.

Hepbir'in, ücretleri mükemmel bulunduğu 1960 Martında, ortalama çıplak ücret 13,87 olduğu halde, 1965 de çıplak ücret 22,80 dir. Buna ortaklığın 3.7.1965 den beri kabule hazır olduğu 3.25 lik ek de dahil değildir. Diğer ekler ve sosyal yardımlar da çok daha arttığından işçi 1960'a nazaran yuvarlak hesap iki misli ücret ve malî yardım sağlanmaktadır.

İşte Ziya Hepbir'in, vatan cephesi sendikacıları saflarında DP. ye teşekürler edip işçinin durumunun mükemmel olduğunu belirttiği günden bu yana, petrol işçisinin durumu iki kat iyileşmiştir. Amma aynı Ziya Hepbir önümüzdeki seçimlerde AP. ye oy kazandırabilmek ve yabancı petrol şirketleri ile yerli petrol şirketi arasındaki çatışmada kamu oyunu millî müesseseye karşı cephe aldrabilmek için Batmandaki işçinin durumunu «sefalet» olarak vasıflandırmaktan ve böylece kendi kendisini inkâr etmekten kaçınmamaktadır. Bir Sendikacının, işçiye biraz daha hak elde etmek için mücadele etmesi ni normal sayarız ve alkışlarız. Ancak millete milyonlarca lira döviz kaybına sebep olacak bir grevi kamu oyunun tutabilmesi için yalana baş-

vurmayı ve gerçekleri tersine çevirmeyi değil ! Bu gibi yalanlara başvuran insanların «işçi haklarının savunucuları olamayacağı» ve «işçi hareketlerini soysuzlaştırarak, sosyal adalet aleyhine bir akımın doğmasına sebep olacakları» şüphesizdir.

b) Aynı Sendika Başkanının, ücret durumu çok daha kötü olan iş yerlerinde (işçi temsilcilerinin uyarılarına rağmen) greve gitmediği halde, işçi haklarını geniş ölçüde tanımış olan Türkiye Petrollerinde bu yola gitmekte inat etmesi, inceleme konusu grevin sosyal adaleti gerçekleştirme amacıyla yapılmadığının delilidir :

Petrol, Kimya ve Atom İşçileri Sendikasına bağlı olan (İstanbul içindeki) bazı işyerinde, işçilerin aldığı ücret 12 liradan ve kalifiye işçilerin ücreti bile 14 liradan başlamaktadır. Fiilen 10 ve 11 lira ücret alan işçiler dahi vardır ve tesbit edilmiştir. İşçilerin büyük bir kısmı, asgarî ücret seviyesine yakın ücret alabilmektedirler. Bu işçilere, çıplak ücretten başka yemek parası, çocuk zammı gibi sosyal hakları pek düşük ölçüde tanımıştır; ve tatbikatta bu haklar bile verilmemektedir. Meselâ: Kartaldaki EAS Akümülatör Fabrikası işçilerinin VİPER Çamaşır Suyu İşletmesi işçilerinin durumu böyledir. İşçi temsilcilerinin Sendika Başkanına başvurmalarına rağmen Z. Hepbir, aylardanberi en küçük bir tepki göstermemekte ve bir grevi aklından bile geçirmemektedir. Sacit Senkal Kollektif Şirketi, Anorganik Kimya Sanayiindeki ücretler de bir hayli düşüktür. Yemek parası da sadece bir liradır. (Daha bir çok misal verebiliriz).

Eğer bu Sendika Başkanı, Türkiye Petrollerinin işyerlerinde uygulamaya karar verdiği greve, gerçekten işçilerin sosyal durumunu biraz daha düzeltmek amacı ile başvurmak zorunluğunu duymuş olsaydı, ondan daha önce, gözünün önünde duran (ve Batmandaki işçilerin faydalandığı ücreti ve sosyal yardımların yarısını bile alamayan) bu işçilerin hakları için harekete geçerdi. Görülüyor ki, bu greve gitmek isteyen Z. Hepbir için, sosyal adaleti gerçekleştirme ve Sendikasına bağlı işçilerin haklarını koruma amacı, pek önemli değildir.

c) Uygulaması düşünülmüş grev, yerli petrol istihsalimizin üretimini azaltacağına göre, memleketin bu yüzden milyonlarca lira döviz kaybe-

deceği şüphesizdir... Bunu göze alabilmek için, çok ciddi sebeplerin bulunması gerekirdi. Bu sebeplerin mevcut olmaması, asıl amacın Türkiye Petrollerini yıpratmak olduğunu göstermektedir.

Batman rafinerisinde yapılacak grev sonucunda petrol üretimimizin azaldığı oranda yabancı şirketlerin bize satacağı ithal malı ham petrolün miktarı da çoğalacaktı. Demek ki, bu grevden ön plânda faydalanacak olanlar bize ham petrol satan Mobil ve Shell gibi yabancı petrol şirketleri idi. Bu şirketlerin gerek kendi kazançlarını arttırmak, gerek uzun bir zamandan beri kendileriyle kanun çerçevesi içinde mücadele eden (ve Petrol Kanununun değiştirilmesi hareketine öncülük yapan) Türkiye Petrollerini, kamu oyu önünde manevi alanda yıpratmak bakımından böyle bir grevde büyük çıkarlar vardı. Bugüne kadar, her memlekette amaçlarına ulaşabilmek için (entrika, kan ve hükümet devirmesi) dahil her türlü yola ve mel'anete baş vurmaktan çekinmeyen dev petrol şirketlerinin hasmı olan Türkiye petrolerini kötü duruma düşürebilmek için sendikalarından faydalanma yoluna dahi sapmaya çalışacağı da şüphesizdir.

Türkiye petrollerinde işçilere verilen ücretlerin Türkiye'deki ücret grafiğinin en yukarısında yer aldığı son grevin tahrikçisi olan Z. Hepbirin, 1965 yılı Ocak ayında düzenlenen bir açık oturumdaki sözleriyle de sabittir. Ücretlerin, bugünkü Türkiye ölçüleriyle en iyi olduğu bir işyerinde greve gidilmesi «hatalı bir hareket» olarak nitelendirilirse, Millî Güvenliğimizle ilgili bir numaralı stratejik maddenin üretimini azaltacak ve memleketin milyonlarca lira döviz kaybına sebep olacak böyle bir greve gitmenin, çok daha ağır kelimelerle nitelendirileceği şüphesizdir.

İstanbuldaki şehir hatları Deniz Taşımacılığı İşçileri Sendikasının greve gidişini, Hepbir şu kelimelerle itham etmişti : «Vatanperver Deniz işçisi, sizlere hitap ediyoruz : Kıbrıs olayları dolayısıyla memleketimizin içinde bulunduğu kritik durum malûmunuzdur. Karışksız asil Türk kanı taşıyan deniz işçisi : Memleketimizin kritik durumunda seni greve itmeğe ve zorlamağa çalışanlar, bu memleketin evladı olduğuna ve Türk kanı taşıdığına biz Türk işçileri olarak inanmıyoruz. Sizlerin greve iştirak etmemek suretiyle göstereceğiniz va-

tanperverane hareketlerinize karşı koyacak bir arkadaşınızın çıkacağına kani bulunmuyoruz.»

(Z. Hepbir'in imzasını taşıyan 11.8.964 günlü bildiri.)

Kıbrıs buhranı sebebiyle bir grevi «vatan ihaneti» olarak vasıflandıran aynı Sendika Başkanının, Kıbrıs buhranın devam ettiği (ve üstelik seçime gedildiği) bir sırada, jet uçaklarına yakıt hazırlayacak bir rafineriyi ve petrol istihsalini durdurucu bir greve (hem de hiçbir sebep yokken) gidişini, bizzat kendi mantığına göre acaba hangi terimle nitelendirmek gerekir?!

Bu Sendika Başkanının düştüğü çelişmeler, onun bu greve normal sebeplerle ve olumlu ölçülerle karar vermediğini açıkça göstermektedir.

d) Grev karar veren Sendika Başkanının sarfettiği sözler bile onun ne derece ücret arttırmak amacından uzak olduğunu millî müesseseyi hırpalayarak ona hasım olan Enerji Bakanına, AP. idarecilerine ve dolayısıyla yabancı şirketlere yardımcı olmak hedefi güttüğünü ortaya koymaktadır.

Z. Hepbir 13.5.1965 günlü Hürriyet Gazetesinde yayınladığı bildiriye aynen şöyle demektedir : «Ehil ellerde bulunmayan bu işletme, ancak 77 milyon lira bir kâr sağlamakla ögünmekte ise de, bu miktarın vergi muafiyetinin bir neticesi olduğunu belirtmek isteriz.»

Ücretlerin artmasını amaç edinmiş hiçbir Sendika lideri tasavvur edilemez ki, «işverenin kâr etmediği iddiasını ortaya atmaya» aklımdan geçirebilsin Z. Hepbir ise, «işçi haklarını öylesine unutmuş» ve «yabancı petrol şirketlerinin yararına olarak millî petrol müessesesini yaralama çabasına öylesine kendini kaptırmış»tır ki, «müessesenin kârının gerçek bir kâr olmadığını iddia etmek» te bile bir sakınca görmemiştir.. Eğer bu Sendika Başkanı gitmek istediği grev ile gerçekten işçi ücretlerinin artmasını sağlama amacını güttü idi «müessesenin 77.000.000 liralık kârını inkâr etmek» şöyle dursun «bunun üzerinde özellikle durur»du. Oysa bu kişi, «işçi taleplerini tehlikeye düşürecek, fakat Enerji Bakanı ile yabancı petrol şirketlerinin işine yarayacak böyle bir görüşü savunmak»tan bile kendisini alıkoyamamıştır.

İşte sadece şu muazzam gaf dahi, Z. Hepbir'in, Türkiye Petrollerinin

işyerlerindeki grevle «işçinin haklarını genişletmek» için mi, yoksa ön plânda «Enerji Bakanının ve yabancı petrol şirketlerinin hasım saydıkları Türkiye Petrollerini kamu oyu önünde mahkûm ederek petrolün milileştirilmesi tezini çürütmek» için mi hareket ettiğini meydana çıkarmağa kâfidir.

Sendikanın AP li Müfettişi Bay Kadir'in Batmana gidip geldikten sonra, Yakacak Mehtap Sinemasında Sendika Başkanı adına işçilere hitap ederek «yabancı şirketler lehine ve millileştirme aleyhine konuşmuş olması» da üzerinde önemle durulacak bir olaydır.

f) Eğer Sendika Başkanının amacı, sadece ücretleri arttırmaktan ibaret olsa ve gerçek hedef olarak müesseseyi yıpratmaya, yabancı şirketleri ve onu savunan AP. idarecilerini desteklemeğe yönelmemiş olsa idi bu anlamda yorumlanan bir bildiriye tavzih etme teklifini reddetmez böylece hem sendika üzerine gelecek şüpheleri giderir hem de millî müesseseye tam bir düşman haline gelmekte ısrar etmezdi.

Grev giden sendikanın başkanı olan kişinin, Mobil'e ilk okul üçüncü sınıftan belgeli bir şoför olarak girdikten sonra, orada Sendikacılığa başladığı, sonra da büyük Petrol Şirketleri tarafından desteklenen Amerikan petrol sendikaları tarafından bol bol Amerikaya davet edildiği bilinen olaylardandır. Biz sadece bu tesadüflere dayanarak yargılara varacak kimselerden değiliz. Hattâ bazı sendikacıların bize gönderdikleri mektuplarda adı geçen Sendika Başkanı ile Mobil arasında varlığı ileri sürülen işbirliği iddiasından da etkilenmemekteyiz. Ancak bu Sendika Başkanının 13 Mayıs günlü Hürriyet Gazetesinde (ve sonra da İşçi Postasında) yayınlattığı bir bildiri vardır ki, bunda Z. Hepbir «işçinin taleplerine ilişkin iddialar» ileri sürecekte yerde, açıktan açığa «millî müessesenin petrol alanındaki başarısını — gerçeklere aykırı olarak — yeme ve yabancı şirketlerin tutumunu ise — yine gerçeklere aykırı olarak — met-hetmek» yoluna sapmıştır. İşte bu olayın üzerine ciddi surette eğilmek zorunluğunu duymaktayız. Çünkü Sendika Başkanının «her satırı bir sendika için büyük bir şaf teşkil eden bu bildiriye, tavzih etmemek isteyişi» pek mânâlıdır: Yabancı şirketlerin aşırı surette lehine olan Pet-

rol Kanununun değiştirilmesi (hatta petrolün millileştirilmesi) için bütün ilerici kuvvetlerin birbiriyle yarış yaptığı bir anda, Sendika Başkanının, ücret ihtilafını bahane ederek, yabancı petrol şirketlerine kıyasla millî müessesenin başarısızlığını — hem de gerçeğe aykırı olarak — iddia etmesi, şüphesiz ki, sosyal adalete veya işçi haklarını gerçekleştirmeğe yönelmiş bir çaba teşkil edemez. Bunu, «yabancı şirketleri kayırma gayreti»nden başka bir surette nitelendirmeye imkân yoktur. Ve bu kayırma Enerji Bakanının bütün görüşmelerinde tam hezimet uğradığı zamanda kendisine imdat olarak yetişen bir kayırmadır.

Bu bildiriden sonra Sendika Başkanı ile aramızda geçen bir konuşmada bu kişinin tutumu, çok şey anlatmaktadır. Uçakta rastladığım Sendika Başkanına (bir milletvekilinin yanında), «bu bildiriden herkesin çıkardığı mânânın işçi haklarını savunmak değil, yabancı petrol şirketlerinin reklâmını yapmak olduğunu» belirterek, onun bir tavsiz yapmasını ve «millî müessese ile millileştirmenin karşısında, hele yabancı şirketlerin yanında olmadığını, ancak T.P. idarecileri ile arasında ücret konusunda ihtilaf bulunduğunu tavsiz etmesi»ni tavsiye etmişim. Z. Hepbir, bunu asla kabul etmemiş; ve «aksi halde, kamu oyunun kendisi hakkında Mobil'in destekçisi olarak hüküm vereceği»ni belirtmeme karşı da, omuz silkmekle yetinmişti. Halbuki fikrini sorduğumuz Milletvekili dahi, bildirinin «sadece yabancı şirketleri savunma anlamına geldiğini» belirterek, Sendika Başkanının yüzüne karşı bana hak vermişti.

e) Sendika Başkanının, en anti-sosyal gazete ve dergilerden yardım istemesi ve onlar tarafından, bugüne kadar görülmemiş şekilde desteklenmesi bile bu grevin sosyal hakların sağlanmasını hedef güden bir grev olmadığını siyasi ve gizli bir takım hedeflere yönelmiş bulunduğunu ispat eder.

Türkiyede hangi gazete ve dergilerin sosyal adalet ilkesinden ve işçi haklarından yana olduğu her kesin bildiği en basit gerçeklerdendir. Sosyal adalet ve işçi hakları adına grev yaptığının biraz şuuruna sahip olan bir Sendika lideri, basından destek bekliyorsa, şüphesiz ki önce Yön Dergisine, Akşam, Cumhuriyet, milliyet gazetelerine veya Ulus yahut Akis

ve Kib gibi dergilere başvurur.. Oysa Z. Hepbir çektiği fotoğraf altına eklediği hayali konuşmaları bugüne kadar hiçbir grevi desteklememiş sosyal adalet ilkesinin bir numaralı düşmanı olmakla ün yapmış gazetelere götürmek suretiyle, onların destekleyici yayımlarını sağlama yoluna sapsağıdır. Başlı başına bu hareket dahi, onun ne derece samimiyetle bağdaşmaz bir davranış içinde olduğunu açık delildir «Sosyal» kelimesini bile afaroz eden ve sosyal olan her şeyi «komünistlik» diye damgalayan gazetelerin yalnız bu grevi «mucizevi (!) surette tutmaları» dahi ne kadar anormal ve sosyal adaletle ne derece ilgisi olmayan bir grev karşısında olduğumuzu gösterecek anlama sahiptir. Değil memleketin önemli miktarda döviz kaybetmesine sebep olacak bir grevi millî iktisat bakımından pek önemsiz herhangi bir grevi dahi asla be-

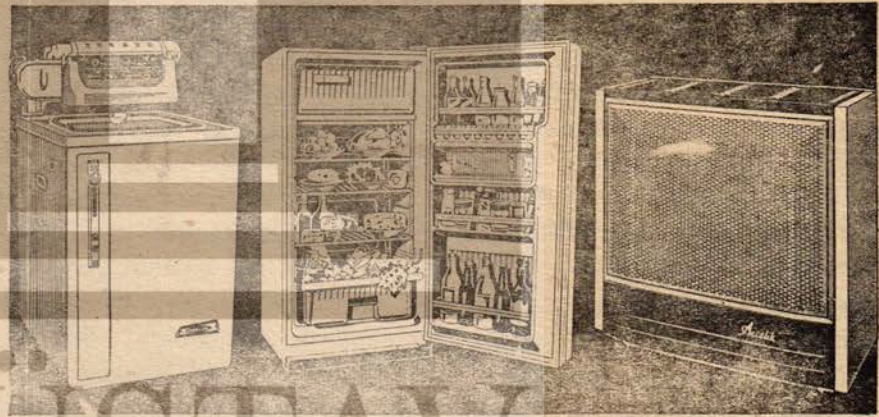
nimsemiyen bu gazete ve dergiler, Türkiye Petrollerinin işyerlerindeki grevi tam bir şevkle desteklemişler ve onu önlemeğe çalışan kişilere günlerce saldırmışlardır. Meseleye ışık tutması bakımından ilâve edelim ki, bu gazeteler «sosyal hakların düşmanlığı» ile şöhret yapmış oldukları kadar, «Türkiye petrollerinin düşmanı olmak» ve «AP ile yabancı petrol şirketlerinin savunuculuğunu yapmak» ile de rekor kıran gazetelerdir.

Hele Başyazarı Mobil'in Baş Hukuk Müşaviri Hâzım Atif Kuyucak olan ve Çombe — Basın'ın lideri sayılan «Durum» Dergisinin bu grevdeki tutumu gülünç olduğu kadar işrenç ve memleket hesabına ibret vericidir de... Sosyal düşüncesinin karşısında olma bakımından şampiyonluğu kimseye bırakmayan bu yabancı sermaye organı derginin ilk defa olarak bir nevi (ve hem de memleketin millî güvenliği bakımından tehlikeli

en üstün kalite

en uygun fiyat

gerçek garanti

TÜSTAV

ARÇELİK

SÜTLÜCE, KARAAĞAÇ CADDESİ 2-4, TEL.: 49 44 00

(Yeni Ajans 6197) - 395

ve iktisadî hayatımız bakımından büyük döviz kaybı sebebiyle pek zararlı bir grevi)» görülmemiş ölçüde desteklemesi, bu grevin mahiyeti hakkında kör gözleri bile açacak kadar şık tutucudur. Dergi, arka arkaya üç sayısında grevi önlemek isteyenlere en bayağı kelimeler yalanlar ve iftiralarla saldırmış grevi yapmak isteyen Z. Hepbiri de millî ve demokratik bir kahraman payesine yükseltmiştir.

Buna karşılık bu grevi, memleketin sosyal zihniyetli bütün gazeteleri, dergileri ve en tanınmış sosyal kalemler açıkça itham etmiş. Talebe ve Gençlik Teşekkülleri de, bu greve karşı tam bir cephe almıştır.

Nihayet petrol alanında faaliyette bulunan başka iki millî Sendikamızın ve Federasyonun, hattâ daha dün kadar Petrol Kimya ve Atom İşçileri Sendikası içinde çalışan bir çok sendikamızın Z. Hepbir'i bu grev sebebiyle açıkça Mobil Şirketinin destekçiliği ile itham etmiş bulunmaları da bu grevin sosyal yanının olmadığını gösterme bakımından, herhalde küçümsenemeyecek bir olay teşkil eder.

Amacı, «sadece işçi ücretleri için savaşmak» olan bir Sendika Başkanı, hiç şüphesiz ki, gerekli tavzihi yapmak yoluna giderdi.

«Bundan kaçınması bile, onun gerçek niyetinin ne olduğunu gösterir. (5)

Bir noktayı daha hatırlatmak isteriz: Bu kişinin «yabancı şirketlere karşı en ağır hücumları» ve hattâ «petrolün millileştirilmesin»den bahsetmesi, CHP iktidarı zamanına tesadüf etmektedir. O zaman ise, AP., petrol siyasetinde bir cephe almamıştı. Bu tarihten sonra ise, Hepbir millileştirmenin ve petrol müessesesinin karşısında yer almış ve yabancı şirketlere çipek atmaya unutmamıştır. Hepbir'in bildirisindeki şu sözler bile, onun millileştirmeyi ne derece arzulamadığını ortaya koymağa kâfidir: «Ortaklık bir devlet sektörüdür: Petrolün millileştirilmesi için açılan kampanyanın bayraktarlığını yapmaktadır. Hele Hukuk Müşiviri Prof. Muammer Aksoy, kampanya tansiyonunu aynı yükseklikte tutabilmek için girilmedik kapı konusulmadık salon bırakmamıştır.»

Türkçe bilen herkes takdir eder ki, hiçbir kimse, beğendiği bir çabayı bu kelimelerle nitelendiremez. Petrolün millileştirilmesi veya Petrol

Kanununun değiştirilmesi için çalışan kimse hakkında «girilmedik kapı kalmamıştır» terimini kullanan bir Sendika Başkanının, «petrolün millileştirilmesinden ve Petrol Kanununun değiştirilmesinden yana olmadığı» meydandadır.

Z. Hepbir'in bu tutumunu belirtmemizden sonra, «günün birinde petrolün millileştirilmesinden yana olduğunu» ifade etmesi de hiçbir anlam ve öneme sahip değildir. «Günün birinde» (!) yapılacak millileştirme-

den, Ekrem Göksu bile dem vurmaktadır. Amma 21 inci yüz yılda yapılacak bir millileştirmeden... Şimdi atılabilecek tek lehte adımdan ise söz yoktur.

5 — Amaç, Türkiye Petrollerini, bütçesi bakımından kabul edemeyeceği bir zammı reddetme durumuna düşürüp, grevle karşı karşıya bırakmak suretiyle kamu oyununda yıpratarak ve seçimlerden biraz önce uygulanacak bir grev sayesinde Türkiye Petrollerinin tutumunu desteklemiş olan

TÜRKİYE
İ
BANKASI

PARANIZIN
İSTİHBALİNİZİN
EMNİYETİ

(Forum - 394)

sosyal zihniyetli partileri kötü duruma düşürerek, AP'ye rey (ve yabancı petrol şirketlerine puvan) kazandırmak idi.

Petrol - İş'in, greve ulaştırılan ihtilâfı sun'i olarak nasıl yarattığını, anlaşmazlığın çeşitli safhalarında ne suretle hareket ettiğini Enerji Bakanı M. Turgut'un ve Sanayi Bakanının bu ihtilâfta oynadığı olumsuz rolleri, yakından incelemek imkânına sahip olan her şahıs, kolayca tesbit edebilir. AP. Bakanları ile tam bir işbirliği içinde bulunan mahut gazete ve dergilerin, uyumsuzluğun her safhasında (ve hatta anlaşmaya varıldıktan sonra bile) tuttıkları yolu ve bu konuyu istismar etme amacı ile sarfettikleri çabayı gözönünde bulundurmak, bu hususta kâfi gelmektedir.

M. Turgut'un bütçe görüşmelerindeki korkunç konuşmasından sonra «AP'nin petrol politikasında tuttuğu yanlış ve memleket için son derece zararlı yol», kamu oyu tarafından farkedilmiş ve «AP'nin önümüzdeki seçimlerde bu yüzden çok büyük oy kaybedeceği» anlaşılmıştır. İşte bu akıbetten kurtulabilmek için, kamu oyunda «AP'nin yabancı petrol şirketlerini tutmasının ve millî petrol müessesesine cephe almasının bir dereceye kadar haklı olduğu kanısı»nu uyandıracak tertiplerin sahneye konulmasına gayret edilmiştir. Bunun için de, eski DP li (ve şimdi gönülden AP li) olan sendikacıların yardımı, tek çare olarak görülmüştür. Ve Ziya Hepbir, 13 Mayıs'ta Hürriyet Gazetesinde ve sonra da bazı dergi-

lerde yayınlanan mahut bildirisini, bu amaçla piyasaya sürmüştür. Aradan bir süre geçtikten, hele petrol komisyonundaki tartışmalar sonucunda AP. nin «ne kadar akıl almaz, ne derece milletin menfaatını ve haysiyetini, devletin egemenliğini hiçe sayan bir siyaset» güttüğü, «iktisadî manda rejimi» ni savunduğu ortaya çıkmış; ve bütün zinde kuvvetler bu zihniyetteki bir partinin karşısına dikilince, AP. idarecileri ve ilgili AP li Bakanlar kamu oyunun petrol konusundaki dikkatini, tamamen başka bir istikâmete çekmek ve bu sayede kendi günahlarını unutturmak taktiğine başvurmuşlardır. Düşünülen şu idi: Sosyal partilerin (özellikle A. P nin baş hasmı olan CHP'nin) savunuculuğunu yaptığı millî petrol müessesesi işçilerle pek önemli bir ihtilâfa düşerse ve böylece memleketin milyonlarca lira döviz kaybetmesi gerçekleşirse, iki binden fazla işçinin günlerce devam eden bu grevi, TP ne karşı kamu oyunun antipatisini, hatta husumetini yaratır. Bu sayede de hem «millileştirmenin bu müessesesi ile yürütülemeyeceği» ve hem de kamu oyunda «yabancı petrol şirketlerinin pek o kadar kötü olmadığı» fikri yeşermeye başlayabilir. Zira «Sendikacıların Türkiye Petrollerine karşı cephe alması AP. nin veya Mobil'in cephe almasına benzemez» diye düşünülmüştür. Sendikaları, sosyal bütün kuvvetler destekler. «Hafızai beşer nisyan ile malûl» olduğundan, «vatan cephesi sendikacılarının bile mevcut» olduğunu herkes hatırlayamaz, «sendikacı olunca, muhakkak sosyal zihniyetli ve adam olmak»

gerekmediğini büyük çoğunluk düşünemez. İşte bu muhakemeye güvenerek ki, yabancı petrol şirketlerinin ve AP nin bir organı olan (Çombé marka) Durum Dergisi, Ziya Hepbir'in resminin altına şu satırları koymayı ihmal etmemiştir: «Ziya Hepbir TPAO na toplu sözleşmeyi yenilemedi, ama yabancı şirketlerle yeniliyor.»

Sahneye konulması plânlanan bu oyunda, AP li kafaların düşünemedikleri iki nokta, «zinde, kuvvetlerin memleket yararına açıkça aykırı düşün ve hele sun'i olarak yaratılan bir grevi desteklemeyeceği» ve «bağımsız Türk hâkiminin grevi durdurma kararı vererek, hakkı kötüye kullanmak isteyen bu sendikacıyı kamu oyunda mahkûm edebileceği» dir. (Zinde kuvvetler tarafından mahkûm edilen Hepbir, hâkimin de hüküm vermesine bir kaç saat kala, tam bir telaş içinde, Türkiye Petrollerinin tekliflerini kabul etmek yoluna gitmiştir. Demagoji sayesinde «mağlubiyetini zafer olarak gösterebileceğinden de şüphe etmediği» için son dakikaya kadar ağzına gelen her ithamı sarfetmekten de çekinmemiştir.)

AP. li Bakanlar ve organlar, bugün, oynadıkları oyunun fiyasko ile sonuçlanmasının ezintisi içindediler. Karşılaştıkları darbeyi örtebilmek için, yeni bir oyun peşinde koşmakta; «hem gençlik teşekküllerini, hem de Türkiye Petrollerini Hükûmete karşı gizli tertipler yapmakla suçlandırmaktadırlar. Bu suretle, kamu oyununu aldatarak, dikkati yine başka noktalara çekeceklerini sanmaktadırlar. (Devamı var)

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

(Baş tarafı sayfa 2 de)

kim olduğunun belli olmadığı için dağılan oyların bu seçimlerde kurat etrafında toplandığını, eğitim ve öğretim nimetlerinden istifade edenlerin TİP etrafında toplanmasına rağmen diğer grubun AP. de toplandığını, zamansız olarak sola sahip çıkan CHP. nin Ortanın soluyla yeterince açıklıyamasının büyük yenilgisine sebep olduğunu, TİP. in başarısının herşeye rağmen büyük olduğunu, «seçimlerin sonucu yarım kalmış bir dönemin restorasyonuna özlem olarak netile»neceğini, bazı meslek mensupları ile kurumların izledikleri politikanın kendilerini sonradan üzeceğini, seçimlere katılma oranının düşük olmasının bir nevi seçime boykot sayılacağını ve bu tip niteliklerin bu seçimlerde rol oynamış olduğunu ifade eden yazar, bu kavşakta bulunan AP. nin «iç frenlerini iyi kullanmağa» bakmasını salık vererek, «partilerin gücünü gösteren sadece çıkardığı milletvekili sayısı»nın olmadığına işaret etmekte ve «Sonuç olarak denilebilir ki, AP. nin kendisiyle tutarlı olması halinde Türkiye yeniden bir kısır döngünün (fasit dairenin) içine girmiş olacaktır. Bu arada, ne kadar süreceği şimdiden kestirilemeyen bir iktidar dönemi sonunda seçmen çoğunluğu Türkiye'nin iktisadî ve sosyal kalkınmasının liberal bir metodu ve kapitalist yolla mümkün olamayacağını yakından anlıyarak tercihini ona göre yapacaktır. Geleceğin iktidar ortakları, İnönü'nün oturduğu yörüngede ilerleyecek CHP. ile TİP. in olacaktır denilebilir.» diye yazmaktadır.

İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Reha POROY, 10 Ekim seçimlerinin sonuçlarıyla gelen yararlı gerçekleri dört bölümde toplamakta ve birinci gerçek olarak, «siyasî demokrasinin, iktisadî demokrasi ile tamamlanması» olduğuna işaretler, «memleketimizde bu konuda sarfedilen çabalardan bazı olumlu sonuçlar» alındığını ifade etmekte ve «AP. karma ekonomide, özel sektöre mümkün olduğu kadar fazla yer vermek ve yaban-

cı sermaye yatırımlarını teşvik etmek programını sunmuştur. MP. de bu yolda kabul edilebilir. YTP. de kendi ifadesiyle orta yoldadır. CHP ve CKMP. çeşitli nüanslarla özel sektörü başarıyla oranında desteklemek, aksi takdirde devlet olarak kolları sıvamak fikrindedirler. Faydalı olmak şartıyla yabancı sermaye kabul edilmekte, fakat başta petrol olmak üzere memleketin önemli kaynaklarının devlet elinde tutulması doğru bulunmaktadır. TİP ise doktriner solu bir program yapmıştır.» diyerek, «10 Ekim de seçmenlerin ekseriyeti, etkisi altında kaldığı faktörler ne olursa olsun, AP. nin Tezini destekler yolda oy kullanmıştır.» demektedir. «Miting ve propoganda serbestliği ve oylamadaki dürüstlük başta olmak, seçimin hiçbir vechesi, hiçbir memleket sistemindeki uygulamadan geri kalmamış» olduğunu ikinci gerçek olarak ifade eden yazar, her türlü tahriklere rağmen bir ihtilal geçirmiş olan memleketimizde politikadan kendini uzak tutan silahlı kuvvetlerimizin bu sapık fikirlere iltifat etmemesi demokrasiye inanınışlığın bir neticesi olduğunu belirtmektedir. Dördüncü gerçek olarak kötü propogandalara rağmen seçimlerden yılmaz akıyla çıkmış olduğunu söyleyen Poroy, Dördüncü gerçek olarak bundan sonraki devredeki davranışları ele alarak, «AP. nin iktidarda ve — başta CHP. olmak üzere — diğer partilerin muhalefete iki yoldan birini seçebilecekleridir. Birinci yol, ilim, ahlak, iyi niyet ve vatanseverlik yoludur... İkinci yol, iktidarın çeşitli etkiler altında intikamcılık, partizanlık, göz boyama yatırımları, «Türkiye o kadar bâkir bir memleket ki, nereye ne yap-san doğrudur.» gibi hikmetlerle memleket kaynaklarını harcama, ilk devresindeki harekete aldandıp enflasyon yoluna gitme ve muhalefetin zora dayanarak susturma yönünü tutması ve muhalefetin de yıkıcı metodlara itibar etmesidir.» diyerek, Türk Milletinin üstün hasletlerinin hakkettiği mutluluğa erişeceğini ifade etmektedir.

Hazırlayan : Bekir EKİNCİ

Ne Diyorlar

U-Thant'ın Mesajı

Eğer insanoğlunun tarih boyunca harb tehlikesi - ki, bu, hakikaten bir imha olma tehlikesidir - içinde yaşamaya tahammül edilmeyeceğini hissettiği ve aynı zamanda, elinde bu tehlikeyi dağıtarak beşeriyetin refahını temin etmek imkânlarının bulunduğu bir zaman olmuşsa, o zaman bugündür.

Maamafih, bu öldürücü ve hakiki tehlike halâ mevcuttur ve bizler, kısa görüşlü menfaatler, taassup ve dar milliyetçilik düşünceleriyle, karar ve faaliyetlerimizi insanlığın tümünün refahını göz önünde tutarak hareket etmedikçe, bu tehlike korkunç bir şekilde büyüyecektir. Bu tehlike, çeşitli ihtiraslarımız peşinde siyaset ve stratejilerimizi cezalanmadan ifa edeceğimizi zannettiğimiz her defasında daha da korkunç bir şekil alarak, bizleri felâketin eşğine sürükleyecektir.

Böyle olmakla beraber, Birleşmiş Milletler Anayasasının imzalama töreninin yirminci yıldönümü münasebetiyle geçen Haziran ayı San Fransisko'da söylediğim gibi düşünce ve hareketlerimizi bir ahenge uydurmak zaruretine müdrük olduğumuz hususunda kanaatim tamdır. Kısmen, yeni silâhların tahrib edici gücünden ve kısmende şiddet aleyhine gösterdiğimiz moral tepkiden dolayı harbe karşı korku ve nefretle bakmaktayız. Bir milletin başka bir millete tahakkümünün tahammül edilmeyecek bir durum arzettiğini ve karşılıklı yardımla işbirliğinin milletlerarası münasebetler için en esaslı kaide olduğunu, prensib itibariyle olsun, anlamış durumdayız. Elimizde, uluslararası işbirliği vasıtasıyla hayat standartlarını ve şartlarını geliştirme imkânları vardır. Bu barış için büyük bir teşvik unsurudur.

El ele vererek kısa bir zamanda dünyanın bütün insanlarına daha yüksek bir hayat standardı ve daha iyi imkânlar temin edebiliriz. Fen de, teknolojiye, insan aklının halâ keşfetmediği sahalarda ve feza araştırmalarında ilerlemeler kaydetmek imkânlarımız vardır. Bütün milletlerin hüner ve kabiliyetleri organize edilerek birleştirildiği takdirde, bu ilerlemeler daha çabuk ve daha az tehlikelerle tahakkuk edecektir ve en nihayet, Birleşmiş Milletler sistemine malikiz, arzu ettiğimiz takdirde, bu sistem çerçevesinde gayelerimizi takip ederek uluslararası hayatın düzenli bir şekilde gelişmesini temin edebiliriz.

Bahsettiğim tehlikeyi yoketmek için insanoğlunun elindeki güçlü imkânları yukarıda belirtmiş bulunuyorum. Bu imkânları esaslı bir şekilde kullanmaktan çekinmemeliyiz. Zamanla elimizdeki imkânlardan faydalanacağımız hususunda ortada sebepler olduğuna inanıyorum. Genel Ku-

rulun geçen yılki çıkmazdan sonra bu yıl yine normal vazifesine devam edebilmesi, Birleşmiş Milletler üyelerinin düzenli bir kalkınma arzusunda olduklarını ve bunu temin etmek için en esaslı ve belkide tek vasıtanın uluslararası işbirliği yoluyla mümkün olacağını anladıklarına dair aşikâr bir delildir. Bu anlayış, kâfi derecede erken bir zamanda doğmuştur, çünkü bu esnada büyüklü, küçüklü bir çok ihtilâflar çıkarak binlerce insanın ıstırap çekmesine ve devletler arası münasebetleri bozmaya sebep olmuştur. Beş milletin nükleer si-

Kır At'ın Zaferi

Salt DİLİK

Türkiye Politikasında toprak kayması
15 Ekim 1965 günü «Die Zeit» Gazetesinin haftanın politik olayları sahifesinde şöyle denilmektedir :

«1960 ta devrilmiş ve sonra idam edilmiş olan Türkiye Başbakanı Adnan Menderes günün birinde halkına geri dönecektir. Bir çok Anadolu köylüsü günümüzde buna şiddetle inanmaktadırlar.

Menderes'in geriye bıraktığının mirasçısı çıkan Adalet Partisi köylülerin bu inancını kendi çıkarına kullandı. Kır bir at sembol haline getirildi ve kır at partiyi zafere ulaştırdı. (Pazar günü) seçimlerde, Adalet Partisi bütün diğer partilerin toplamından daha fazla sandalye kazandı.

Seçim zaferi 41 yaşındaki, Amerikada tahsil görmüş bir mühendis olan, Süleyman Demirel'in başarısı idi. Demirel ancak bir yıl önce Parti Genel Başkanlığını üzerine almıştı. İlbahardan beri ihtiyar bir İnönü Hükümetini devralan koalisyon kabinesinde Başbakan yardımcısı idi. Türkiyenin kurucusu Atatürk'ün mirasını yöneten ve ortanın solunda yer almış bulunan İnönü taraftarları, bu defa ancak oyların yüzde 30 una yakın bir kısmını sağlayabildiler.

Demirel liberal bir ekonomi programını savunmaktadır. Batı ile olan bağları devam ettirmek arzusundadır, fakat aynı zamanda Türkiyenin Sovyet komşusu ile ekonomik ilişkilerini daha kuvvetlendirmek istemektedir.

Seçimde yüzde üçü bile bulmayan oyları ile Türkiyenin yeni partisi olan İşçi Partisi büyük bir başarısızlığa uğradı. Bu parti seçim toplantılarında, propagandasını Kıbrıs Krizinden beri Türkiyede oldukça sempatisini kaybeden Amerikaya hücumlarıyla süslediğinden, kuvvetli bir ilgi ve sevgi toplamıştı.

İâhlara sahip olduğu gerçeği ve daha başka milletlerinde bu silâhları imal etme imkânları bulunduğu hususu, silâhsızlanmayı ve hiç olmazsa nükleer silâhların daha da yayılmasının önlenmesini kapsayacak bir anlaşma, şimdi her zamandan fazla, bir zaruret teşkil etmektedir. İktisadi alanda, zengin memleketlere nazaran fakir memleketlerin gün geçtikçe daha da fakirleşmeleri büyük bir problem arz etmektedir. Uluslararası kalkınma teşkilâtımız çözülmesi gereken bu problemlerle elverişli bir şekilde mücadele edecek durumdadır.

Yaşadığımız dünyanın problemleri büyük olduğu halde, bu problemlerin Birleşmiş Milletlerin üçüncü on yıllık devresine başladığı şu anda elimizdeki imkânlardan daha büyük olmadığı görülüyor. Hükümetler, teşkilâtlar ve şahıslar bu imkânlarla acilen sarımalıdırlar, çünkü dünya barışının kuruluşunda her çeşit pozitif gayrete ihtiyaç vardır.

Fakat Türk seçmenleri iç ve dış politika arasında bir ayırım yapmasını bilmişlerdir. İşçi Partisi Marxist programı ile bir kaç aydın ve şehir işçileri dışında halkça tasvip olunmadı.»

YAYINLAR

YENİ TÜRKİYE

Hasan Refik ERTUĞ — Prof. Ahmet Şükrü ESMER — Prof. Enver Ziya KARAAL — Doç. Osman OKYAR — Ord. Prof. Ömer Celâl SARAÇ — Prof. Sabri Esat SİYAVUŞGİL — Prof. Ahmet Hamdi TANPINAR — Prof. Dr. Orhan TUNA — Prof. Dr. Tarık Z. TUNAYA — Prof. Dr. Sabri ÜLGENER — Hasan Ali YÜCEL

tarafından çeşitli konularda yaptıkları ettidler (15 TL.)

★

ŞİİR TAHLİLLERİ - I

(Akif Paşadan Yahya Kemal'e kadar)

Mehmet KAPLAN

(12.50 TL.)

★

ŞİİR TAHLİLLERİ - II

(Cumhuriyet Devri Türk Şiiri)

Mehmet KAPLAN

(20 TL.)

★

CEBİRSEL TRİGONOMETRİK KARMAŞIK FONKSİYONLARIN GRAFİKLERİ

Melih KÖKNEL

Çağlayan Kitapevi

6,5 TL.

★

Bu kitaplar : Çağlayan Kitapevi P.K. 517
Beyoğlu - İstanbul
adresinden temin edilebilir.

Kültür ve Sanat

1855 YILINDA İSTANBUL'DA OYNANMIŞ BİR OPERA

Silistre Kuşatması

Metin AND

Geçen yüzyıl boyunca ve bu yüzyılın başlarında İstanbul önemli sayılacak opera merkezlerinden birisiydi. Gerçi bazı incelemelerimiz yazı ve kitaplarında bu canlılığı belirtmişlerdi ancak bu dönemi yeterince aydınlatmamışlardı. Bir iki yıldır bu konuda «Eski İstanbul'da Tathisu Frenklerinin opera ve tiyatrosu» adlı bir kitap hazırlarken bu kitabın bir bölümünü de İstanbul'da yazılıp bestelenmiş operalara ayırmayı gerektirecek sayıda opera bulunduğunu gördüm. Bu operaların hangileri olduğunu, kimlerin yazdıklarını konularını, nasıl oynandıklarını ilerideki bir yazıya bırakarak burada bizi çok yakındıran bir opera üzerinde duracağım. Adı L'Assedio di Silistra (Silistre Kuşatması) olan bu operanın İtalyanca librettosunu bir başka yazımda özetlemiştim. (1) Bir İtalyan bestecinin Giacomo Panizza'nın bestelediği sözlerini gene bu İtalyanca librettoya göre Doktor VG.'nin yazdığı (aşağıda göreceğiz

operanın taşbasma Türkçe özetinde libretto yazarı olarak Tabib Gabriel Naum olarak gösterilmiştir) bu opera 1855 yılında Naum Tiyatrosunda oynanmıştı. Ceride-i Havadis bu haberi şöyle veriyordu :

Merhum Musa Paşa'nın Silistre'de vuku bulan muharebatının misli namesbuk bulunduğu ve bu misillü vukuat-ı garibe Avrupa'dan tiyatrohanelerde nasa irae olunmakta olduğuna mebni saye-i meseretvaye-i Hazret-i Şahanede muharebe-i mezkurenin operası yaptırılarak ba ruhsat-ı seniyye mah-ı carinin on dördüncü sahı akşamı yani on beşinci çarşamba gecesi ve cuma günü saat sekiz kararlarında Beyoğlu'nda Hoca Naum tiyatrosunda icra olunduğu misillü bu hafta dahi tiyatro gecelerinde ve cuma gününde icra olunacağı ilân olmuştur. (2)

Operanın önemi vatan ve Silistre'yi yanyana getirip Namık Kemal'den onsekiz yıl önce aynı coşkuyla dile getirmiş olma-

sı. Büyük vatan gairimizin bu konuya el atması boşuna değildir. Silistre kuşatması soylu yüce bir yiğitlik destanıdır. Ruslara karşı 1854 yılında Türkler onbin kişiyle düşmanın birkaç kat kuvvetine karşı amansız bir biçimde direnmişlerdir. Tarihin bu altın yaprağı ancak sanat eserleriyle yüceltirilebilirdi. Namık Kemal vatan için duygularını bu konuda dile getirip yığınların büyük sevgisini kazanan bir tiyatro eseri yaratması böylece bir anlam kazanır. Namık Kemal Silistre'ye yalnız bu eseri yaratmakla göstermeyip ayrıca Silistre kuşatması sırasında şehit düşen yüzbaşı Ahmet Nafiz'in anılarını da 1874 yılında «Silistre Muharasası» adıyla bir kitap olarak yayınlamıştır. İşte İtalyan bestecinin operası da bu anıların ışığında tarihe uygun düşüyor. Kuşatmanın baş kahramanı bir düşman gülesıyla şehit düşen kale komutanı topçu ferihi Musa Paşa'dır. Bugün Musa Paşa'nın türbesi Silistre'dedir. Operanın ikinci kahramanı bir yabancısıdır. Bu gene Ahmet Nafiz'in anılarında yer alan daha önce İstanbul'da topçu öğretmeni olan Prusya'lı istihkâm albayı Grach'tır. Musa Paşa'nın ölümü üzerine komutayı üzerine almıştır. Bu destana bir yabancının sokulması, onun tanıklığı esere önemli bir boyut kazandırmaktadır. Libretto iyice okunduğunda görülecektir, bir İtalyan, Türk'ün bu yiğitlik ve esirgemezlik destanını bir Türk gibi duyup yaşatabilmiştir.

Operanın kişileri şöyledir :

Musa Paşa — Bariton
Osman — Tenor
İmam — Tenor

● PARANIZA BOL FAİZİ,

● ZENGİN İKRAMİYELERİ

ve

● MUAMELELERİNİZDE ÂZAMÎ KOLAYLIĞI,

● SAĞLIYAN YEĞANE BANKA;

TÜSTAV

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

Cevdetoğlu

(BasınA/11031) - 396

Elisa — Mezzo Soprano

Grach — Bas

Bir haberci — Bas

Askerler korosu ve Elisa'nın arkadaşları korosu.

Eserin ilk temsili Naum Tiyatrosunda 26 Şubat 1855 gecesi verilmişti. İki perde-lik bu opera erkek rollerine de Vecchi, Giannini, Filippo, Bailini ve tek kadın rolünü de Orecchia oynamıştı. O sırada Journal de Constantinople gazetesinde opera eleştiricisi Georges Nagues rahatsız olduğu için Silistre Kuşatması operasının eleştirisini Charles Hertz yazmıştır. Aslında bu işin adamı olmayan Hertz operayı özellikle librettosunu beğenmemiştir. Oyunun öyküsünde belli bir gerilim, bir dolan-tı, bir dramatik özellik bulmamıştır. Yüz-bine karşı onikibinle çarpışan bir destana eserin özünün saygısı bulunmadığını alay-cı bir tonla belirtmiştir.

İtalyanca librettonun özetini yayınladığım zaman bunun bir de Türkçe taşbasma özeti olduğunu Menzel'in kitabından biliyordum (3) Ancak bu taşbasmamın kimin elinde bulunduğu bilgim yoktu. Sonra öğrendim değerli müzik bilgini Dr. Gültekin Oransay Menzel'in özel kitaplarından bazısını satın alırken bu taşbasma da onun kitaplığına geçmiş. Aşağıda Dr. Gültekin Oransay'ın çeviri yazısıyla bu taşbasmamın tümü verilmiştir. Bu değerli beigeden yararlanmak fırsatını tanıdığı için kendisine buradan teşekkürü bir borç bilirim.

Taşbasmada operanın adı «Silistre Operası. Vefat-ı Musa Paşa gazî-i Silistre» dir.

Yazarı ve bestecisi şöyle belirtilmiştir: «İşbu operanın müellifi tabib Gabriel Naum ve muzikesinin mürettibi gehr-i Milân'de Cakomo Panice nam üstad.»

Operanın kişileri şöyle belirtilmiştir: İşbu operaya dahil olan zavatin esamisi Musa Paşa — Silistre kalası muhafızı Osman Paşa — Ferik ve müraün-iley Musa Paşa'nın muhibb ve mahrem-i esrarı Grack — Devlet-i aliyye hizmetinde müstahdem Prusya miralayı

Elisa — mira-alay-ı muma-ileyhin kerimesi

Hasan Efendi — Ordu-yu Humayın imamı

Asakir-i hümayun bölükleri, müşarun-ileyh Musa Paşa'nın haremî hatunları.

Şimdi taşbasma çeviri yazısıyla olduğu gibi aşağıya alıyorum :

Birinci Fası

Birinci Fıkra

Perdede müraün-ileyh Musa Paşa hazretlerinin Silistre'de kâin konağı alt katında bir kebir dūan-hane olunacaktır. Asakir-i şahane bölükleri ve zabitan cemiyeti meydana gelirler.

Asakir ve zabitan-ı ierikumun Silistre kalesi üzerine mükerreren gelen düşmanın münhezim ve perişan ve savlet-i cūnud-i padişahiye tab-aver-i mukavemet olamıyarak firare mecbur olduklarının tebrik ve tehniyetine dair ve bunda böyle dahi düşman-ı makhuru üzerine defatle ve seci ane hücum ile yadd-i habasat-ı pey-

vendlerine giriftar olan asakir-i islamiyyenin sırf say ve bazı iktidar ile istihlasma teşvikat zımnında bazı güfteler terennüm ederler.

İkinci Fıkra

Bunlar divanhane-i mezburde iken Musa Paşa teşfil ederler.

Musa Paşa divanhaneye duhulunda cümle tarafından mütehayyiren icra-yı merasim-i hoş-amedî olunur. Müşarun-ileyh umera-yı askeriyeye dairesine teveccüh edüb Rusya tarafından kalenin teslimi zımnında teklifat-ı na-sezayı kabullerini istima eyledikte kemal-i gazab-ı derun ile redd eylediğini ve Rusya'nın me murin-i hafiyeleri tarafından kendüsüne külli nakd dahi teklif olunub herçi-bad-abad kale-yi mezkûrun bir an evvel fethi imparator tarafından ekiden tenbih kılınmış olduğuna kesb-i vukuf etmiş olduğundan bu husus muhabbet-i vataniyyesine ifrat-giran gelerek bir kat dahi gazab-ı deruni izhar ve Rusya'nın teklifat-ı mekruhesini ez-can ü dil redd ile vatan ve devlet ve namusuna lâzım gelen nakdine-i sadakatın bir kat dahi teklid ve teyidi zımnında alenen yemin eder. Müşarun-ileyhin bu şiar-ı sadakat-güzarı cümle zabitan ve neferata aks edüb muamelât-ı ihtiramiyye ile müşarun-ileyhin etrafını bila-hata liva-yı zafer-nümalarına ibraz hüsn-i sadakat ideceklerini mübeyyin filiyat ile müşarun-ileyhin huzurunda yemin-i sakatlerini teccid ederler.

Üçüncü Fıkra

Zevât-i mezbure hazır buldukları halde bir yaver duhul eder.

Bu esnada dūvan-haneye bir yaver duhul edüb düşman ordugâhında bir mükâleme bayrağı müşahade olduğunu ifade edüb eder. Musa Paşa müşarun-ileyh Osman Paşayı mükâlemeye gönderüb kalenin teslimi babında hiç bir mukaveley girişmeyecek muhafaza-yı belde zımnında asakir-i islamiyyenin ila-nihaye can ve baş feda etmeğe hazır ve amade olduklarını beyan etmesini emr ü tenbih eder ve müşarun-ileyh Osman Paşa'nın Rusya teşvikat-ı muzirre ve vahimesine havale-i sem-i itibar etmemesi-çün namusunu bilir ve tanır tanur asker ve ehl-i vatan olanın düşman muvacehesinde icraya mecbur olduğu vacibat-ı zimmetini müşarun-ileyhe tafsil ve beyan edüb dîn ü devlet izhar-ı habaset ederler hakkında dahi giriftar olacakları kahr u lâneti kelimat-ı mussirre ile dermeyan eder.

Zabitan ve asker güruhu müşarun-ileyhin son kelimatını tekrar ederler.

Dördüncü Fıkra

Purusya mira-alayı Grack'ın hanesi ve kerimesi Elisa'nın müzeyyen dairesi. Elisa bir takım hizmetçi kızlar iler.

Elisa'ya namzed olan Hürşid Beg Rusya'ya esir düşmüş olup Elisa dahi mahzune ve mükeddere feryad ü figan etmekte olduğundan kızlar etrafını alub tesliyyete mübaşeret ederler. Elisa Rusya'nın cevri cebrini der-hatır ederek namzedinin giriftar olacağı mihnet ve meşakkatden bahisle bi-tekrar mükeddere olur.

Badehu cenab-ı rehanende-yi cihan huzurunda secde ederek merhamet-i ilâhiyyesinden namzedinin istihlasını niyaz ve münacat eder.

Beşinci Fıkra

Mir-alay Grack kerimesinin dairesine gelür.

Miralaya Grack kerimesinin giriftar olduğu hal-i perişaniden mükeddere olarak bu afet-i felekiyyeden yalnızca şikâyet eder. Kerimesi pederinin kucığına varub namzedinin istihlasına dair lâzım gelen esbabın istihlasına sarf-ı say ü gayret ve bezl-i makderet eylemesini niyaz ü rica eder. Pederi mukteza-yı vacibe-i zimmet-i memuriyeti kerimesinin niyazına muvaffak hareket edemeyeceğini derk ederek cevabdan icinab ettikde kerimesi pederinin bu halinden meyuse olarak gerek kendüsü ve gerek namzedi ecnebi tebasından ve baht-ı şikâran güruhundan ihtar ile namzedinin istihlasını tekrar matlûb eder. Pederi gagaba gelüb kerimesinin bu babda sehv ü hatada bulunduğunu bi'l-beyan madam ki zir-i liva-yı askeriyede bulunmuşdur, askerliğin namusu ve şan ü şerefi hizmetine ihzar-ı sadakate mecbur olacağını kerimesine ihtar eder.

Altıncı Fıkra

Bu esnada Osman Paşa içerü duhul edüb ve Grack'ın hadd gazab ve telâşesini müşahade eder ve Elisa'nın hal-i perişanîyet ve meysusiyetini görüb ve sebebini fehm ettiği halde Rusya ile olan mükâlemesini ve yalnız mevtalarını defn etmek üzere bir kaç saat mütarekeye ruhsat verdiğini rivayet eder. Ve Elisa bu rivayeti istima ettikde kâmilien meyyuse ve mükeddere olur. Badehu müraün-iley Musa Paşa hazretlerinin tertibi üzere ertesi günü Rusyaya hücum olunacağından bu vesile ile ve bazı mahremeleri vasıtasile Hürşid Beg'i halas edeceğini müşarun-ileyh Osman Paşa Elisa'ya vad ettikde Elisa tekrar ümid-var olarak mesrur olur.

İkinci Fası

Birinci Fıkra

Baş-imam ve Asakir-i İslamiyye cemiyeti ve zevât-i hazıra Baş-imam sancag-ı şerif yeddinde olarak asakire pişrev olub asakir-i islamiyyeyi teşvikat-ı ruhaniyye ile gazaya davet eder ve sancagı müşarun-ileyh Osman Paşa hazretlerine teslim edüb kelimat-ı gayret-Bahşa ile ertesi günü vaki olacak muharebede fevk-ül'l-gaye izhar-ı sebat ve metanet olunması-çün müşarun-ileyhi başkaca zafere teşvik eder. Asakir-i islamiyye müşarun-ileyhin etrafına cem olub muhabbet-i vataniyye terennümatile savt-endaz olurlar ve Osman Paşa sancagı askere teslim edüb ve Grack ve Elisa ortalarında olduğu halde huruc ederler. Merikumun mezkûr güfteleri terennüm etmekte Grack ve hususile Elisa dahi namzedinin istihlası emelile asakir-i islamiyyenin teşvikatı zımnında gūna-gūn güfteler okumakta olurlar.

İkinci Fıkra

Musa Paşa'nın haremî hatunlarından bir takım nisvan asakir-i islamiyyenin fütuhatr-çün dua ve münacat ederler.

Üçüncü Fıkra

Müşarun-ileyh Musa Paşa hazretleri mecrub olduğu halde bir teskire ile meydana getirülür. Mir-alay Grack ve Umera-yı askeriyeye muteber zabitan ve asakir ve hizmetkâran refakat ederler. Teskere

zemine vaz olunduktan sonra Grach ve sair zabitan müşarün-ileyhi ellerile kaldırub sedir üzerine vaz ederler. Grach müşarün-ileyhe kelimat-ı müessire ile cesaret verüb müşarün-ileyhin ne vecihle bade-nemaz cami şerifden huruc ettiği halde bir humbara patlamasıle mecruh olduğunu nakli eder. Hatunlar müşarün-ileyhin etrafını alub hizmetkâran birlikde kayırmakda olurlar. Musa Paşa kemal-i kuvvet-i kalb ile böyle müşerref mevte nasibetine dair merdane ve şeciane baz-ı kelâm nutk edikten sonra yaverlerinin birini sevk edüb muharebeden haber sual eder. Bادهu bir sancak getürdüb ibtida kendüsü sarılıub bir ucunu dahi familyası üzerine örtürerek bir takım kelimat-ı müessire ile yani kendüsü muamelat-ı haine ile kesb-i servet etmemiş ise saye-i saltanat-ı seniyyede cümlesinin hüsn-i tayyüshile evan-güzâr olacaklarından ümid-var ve emîn olduğunu ve din ü devlete daima sadakat ve siyanet ibraz etmek lâzım geleceğine dair baz-ı nusuhu pend irad eder.

Dördüncü Fıkra

Sevk olunan yaver gerü dönüb gelir ve Osman Paşa ve saire hazır oldukları halde Osman Paşa mürâin-ileyh Musa Paşa'yı dar-agaş ve giriftar olduğu hüznü kederi beyan edüb bunun ile beraber Rusya'lu üzerine mazhar olunan zaferi ve Elisa'nın namzedinin halas bulduğunu dahi tebşir eder. Müşarün-ileyhe bunun üzerine memnunen vefat edeceğini beyan edüb kendü vefatı vesilesile Elisa'nın tezevvücünü tehir etmemesini mir-alay Grach'a tenbih eder. Ba dehu sancak-ı mezkûre yeniden sarılıub Osman Paşa ve Grach'ın kucaklarında olduğu halde ruhunu teslim eder. Harem hatunları ve hazır olan asker ibtida feryad ü figan edüb ba dehu şediden intikamını alacakları üzerine yemin ederler ve perde indirilüb opera dahi hitam bulur.

Yukardaki taş basma opera özeti, adı geçen yazımda özetlediğim İtalyanca librettoya tıpatıp uymaktadır. Giacomo Pannizza üzerine bilgi veren danışma kitaplarında Silistre Kuşatması bu bestecinin en önemli eserleri arasında yer alıyor. Müziğinin basılı olup olmadığını bilmiyorum, basılı değilse yazmanın nerede olduğunu bulup çıkarmak, müziği üzerine söz söylemek meraklı yetkilileri bekliyor.

- (1) Metin And, «1855 yılında İstanbul'da söylenen 'Silistre Kuşatması' adlı Kantat». Devlet Tiyatrosu Kasım - Aralık 1963, No. 10
- (2) Ceride-i Havadis, sayı 739, 19 Şevval cumartesi 1271
- (3) Theodor Menzel, Meddah, Schattentheater und Orta Oyunu, 1941, Praha, S. 88, No. 2

bibliyografya

Derliyen : S. N. ÖZERDİM
Ziya Gökalp Külliyyatı : II. LİMNİ ve MALTA MEKTUPLARI. Hazırhyan : Fevziye Abdullah Tansel. Ankara 1965 Türk Tarih Kurumu. LXII + 625 S. lira. Uluğ İğdemir'le Fuad Köprülü'nün birer yazısı, Tansel'in «Gökalp'in Lim-

ni ve Malta Hayatı» başlıklı yazısı. 583 mektubun metinleri. Dizinler.)

BELLETEN. Türk Tarih Kurumu. Nisan 1965. 114. sayı 30. lira. (Yazılar, incelemeler, haberler, bibliyografya.)

DÜNYAMIZA BAKIŞ. Seçme Denemeler. Albert Einstein'den çevirenler : S. Eyu-boğlu - A. Erhat - V. Günyol - C. Çapan - İ. Öztürk - Y. Anday. İstanbul 1965 Çan Yayınları. 112 S. 5 lira. (Einstein'in toplumsal sorunlara değinen yazıları.)

EBEDİ ESERLER SÖZLÜĞÜ. Seçme 200 Eser. 1955 - 1965 Yılları Arasında Radyoda ve Basında Tanıtılan Edebi Eserlerden Seçmeler. Yazan : Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürü M. Türker Acaroğlu. İstanbul 1965 Ekin Basımevi. 157 S. Kitap reklamları. 5 lira. (İki yüz yerli ve yabancı edebî eserin, adlarına göre alfabe sırasinda, tanıtılması. Bu türde Türkiye'de ilk eser.)

ESKİ YAPRAKLAR. Anılar, Öyküler ve Eleştirmeciler. 3. basım. Yazan : M. Behçet Perim. İzmir 1965 Karınca Matbaası. 63 S. 2 lira. (Toplum sorunları üzerinde anı, öykü ve eleştirme olarak yirmi bir yazı.)

KÜĞ. Dr. Gültekin Oransay'ın iki aylık müzik dergisi. İlk sayısı : Eylül 1965. Bu sayıda Dinleti Kılavuzu'nun Bach'la ilgili forması eklidir. 3 lira.

BAĞLAMA. Dr. Gültekin Oransay'ın bilimsel müzik dergisinin ikinci sayısı.

Temmuz 1965. Ekrem Karadeniz'in Türk müziği konulu eseri ve Oransay'ın 60 Türk Bağdar eseri ek olarak verilmektedir. Altı lira P. K. 128 - Bakanlıklar - Ankara.

PEOMETHEUS'UN DÖNÜŞÜ. Kaya Özsezgin'in denemeleri, eleştirmeleri. Ankara 1965 Toplum Yayınevi. 55 S. 250 kuruş. (Yazarın, Forum'da çıkmış sanat yazıları.)

Dergiler : SOYUT. 6. sayı, Ekim. İstanbul. ÇAĞRI. 93. sayı. Ekim. Konya. ILGAZ. 49. sayı. Ekim. Ankara. Köy İşleri Bakanlığı KÜTÜPHANE HABERLERİ. 2. sayı. Ağustos - Eylül. Ankara. (Tek-sir).

Roman - Hikâye :

Hüseyin Rahmi Gürpınar Dizisinden : ŞİPSEVDİ. Sadeleştiren : Zahir Güvemli. İstanbul, 1965 Atlas Kitabevi. 418 S. 12,5 lira.

GULYABANI. Sadeleştiren : Zahir Güvemli. 143 S. 5 lira.

(Atlas Kitabevi bu diziden ilk kitap olarak NİMETŞİNAS'ı yayınlamıştı. Sadeleştiren : Tahir Nejat Gencan).

Memduh Şevket Esendal dizisi :

TEMİZ SEVGİLER. Hikâyeler 1. Cilt. Ankara 1965 Dost Yayınevi. 185 S. 10 lira. (Tahir Alangu'nun önsözleriyle. Üç ciltte verilecek hikâyelerin ilk cildi. Bu dizide Esendal'ın hikâye ve romanları, ayrıca bir anı kitabı yayınlanacaktır. Bu cilt : 1920 - 1925 arasındaki hikâyeleri).

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

TÜSTÜ BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük

Çagaloglu, Türkocağı Caddesi No 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

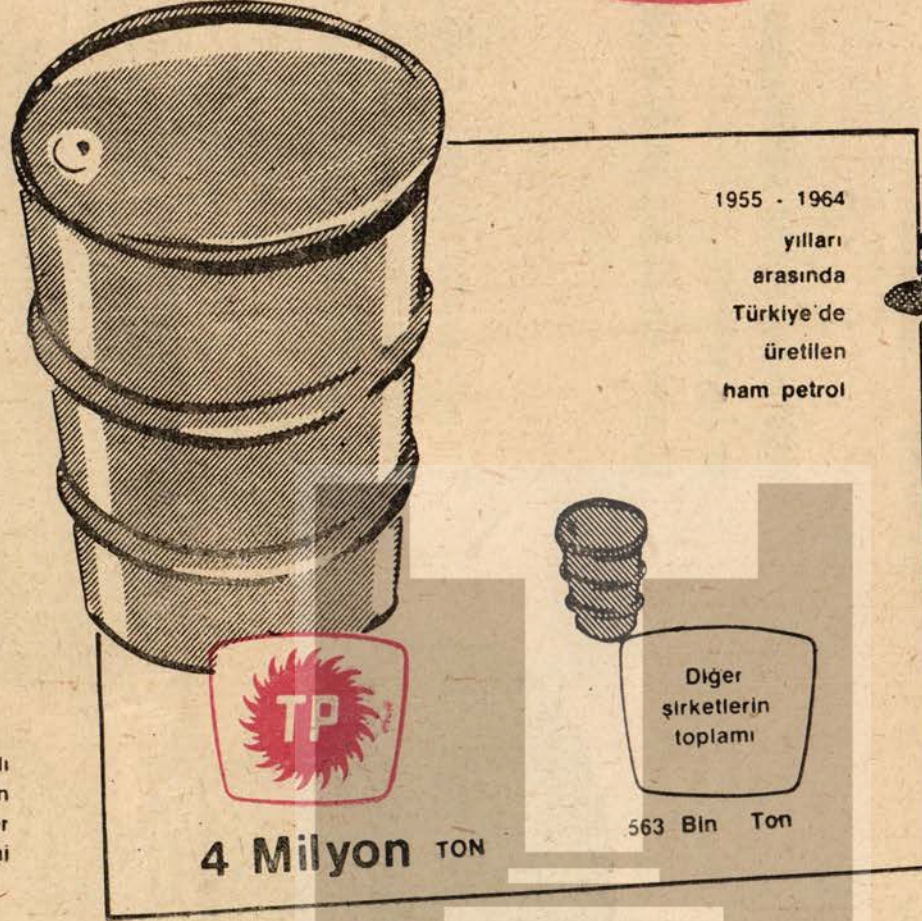
Kendi öz malını kullan

Türkiye'de en çok petrolü çıkartır!

**Kısa
zamanda
büyük
gelişme..**

**Bu gelişmede
sizin payınız
büyüktür...**

Zira ısrarla aradığınız Yüksek oktanlı Türk benzini ihtiyacını karşılamak için her gün binlerce mühendis ve işçi sizler için çalışıyor. Bu artan teveccüh yeni gelişmelere yol açmaktadır.

Delta Reklamcılık

TÜRKİYE PETROLLERİ A.O.

FORUM

FIKİR MEYDANI
Okunması İçin Yararlı Sloganlar İçerir Dergisi

Yıl : — Cilt : XVIII — 100 Kurus
İdarehane : Yenışehir, Büyük Han
No. 55 Tel : 17 87 37 — ANKARA
Haberleşme : Forum Dergisi P.K. 131
ANKARA

★

Sahibi : Fikret EKİNCİ
Yazı İşleri Müdürü : Bekir EKİNCİ

Bu Sayıda Yazı Kurulu :

Bekir EKİNCİ — Fikret EKİNCİ —
Sait DİLİK — Alpaslan IŞIKLI —
Ruşen KELEŞ — Cahit Talas —
Besim ÜSTÜNEL — Şevki VANLI
Sekreter : Abbas ÖZEL

Dizgi ve Baskı : Gürsoy Basimevi
Telefon : 13 17 53

İlan ve Abone :

Arka kapak 1000 TL. (iki renkli
1500 TL.) ★ Metin arası santimi
10 TL. — (Devamlı ilân verenlere
pazarlıkla) ★ Bir yıllık 22 TL.
★ Altı aylık 11 TL. ★ A.B.D. (uçak)
90 TL. Avrupa (uçak) 54 TL. —
Yabancı devletlere (Adı) 44 TL. dir.
(FORUM) ve yazarın adı belirtilme-
den yazı iktibas edilemez.

ZİRAAT BANKASI

Muhterem hesap sahiplerine
en iyi şekilde
hizmet etmekten şeref duyar.

Bu gün servislerinde kullandığı
elektronik hesap makineleri ile daima
Modern Bankacılığın önderi olmuştur

T.C. ZİRAAT BANKASI